

SZABÓ MIKLÓS

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD LÉGIERŐ SZERVEZETI FEJLŐDÉSE

1938—1941

A magyar katonai közéletben és szaksajtóban az 1930-as évek elejétől intenzív elméleti vita bontakozott a jövő magyar légierejével kapcsolatban.¹ Ezzel párhuzamosan — különösen az évtized második felében — az illetékes szakemberek rendkívül erőfeszítéseket tettek a pillanatnyilag rejtett, de remélhetően rövidesen nyíltan is létező repülőfegyvernem nagyobb részben külföldi, kisebb mértékben pedig hazai forrásokból történő biztosítása érdekében.²

A jelzett elméleti és technikai erőfeszítések eredményeire támaszkodó szervezeti keretek létrehozása, a Magyar Királyi Honvéd Légierő tényleges felállítása hallatlanul súlyos körülmények között, ellentmondásosan, kapkodástól és rögtönzésektől sem mentesen ment végbe. Az ország anyagi és gazdasági helyzete, a repülőgépgyártás és -beszerzés nehézségei, a szövetségesekben való vak — vagy kényszerű — bízalom, s az ebből fakadó megalapozatlan várakozások döntően meghatározták a légierő szervezeti fejlődését is. Elsősorban a gazdasági tényező volt az, ami akadályozta, hogy az adott elméleti színvonalon valósuljon meg a szervezeti tökéletesítés.

Ilyen körülmények között kellett megoldani a fegyvernemtermelés bonyolult feladatát: *egyidejűleg kialakítani vezető szerveit és hadrendjét*, biztosítani a szükséges szakembergárdát és szakanyagot, a légierő személyi feltöltését, fegyverzetét. *Mindemellett, figyelembe véve a gyorsan változó külpolitikai körülményeket, a születőben levő repülőerőt olyan állapotba hozni, amely képes a revíziós — majd 1941-től a háborús — célok támogatására, eredményeinek megtartására.*

*

A magyar légierő — a trianoni tilalmak következtében 1938. augusztus 22-ig, a fegyverkezési egyenjogúság kinyilvánításáig (bledi egyezmény) — formailag nem létezhetett, így a titokban létrehozott kis erőt még inkább bénították a rejtési, álcázási rendszabályok. Az 1938-ban rendelkezésre álló légierő hadrendjét és alárendelési viszonyait az 1. sz. melléklet³ tartalmazza.⁴ (46. o.)

Ebből látható, hogy a légierő parancsnoksága (Le. pság.) hármas alárendeltségben működött. Egyrészt a honvédelmi miniszterében (Róder Vilmos, majd 1938 májusától Rátz Jenő), a légügyi csoportfőnök (Kenese Waldemár tábornok, egyben a légierő parancsnoka) útján, másrészt a vezérkar főnökéében (Rátz

1 Ezzel kapcsolatban l. Szabó Miklós: A hazai légierő fejlesztésével kapcsolatos nézetek az 1930-as évek első felében. *Honvédelem*, 1982/4. sz. 85—90. o.

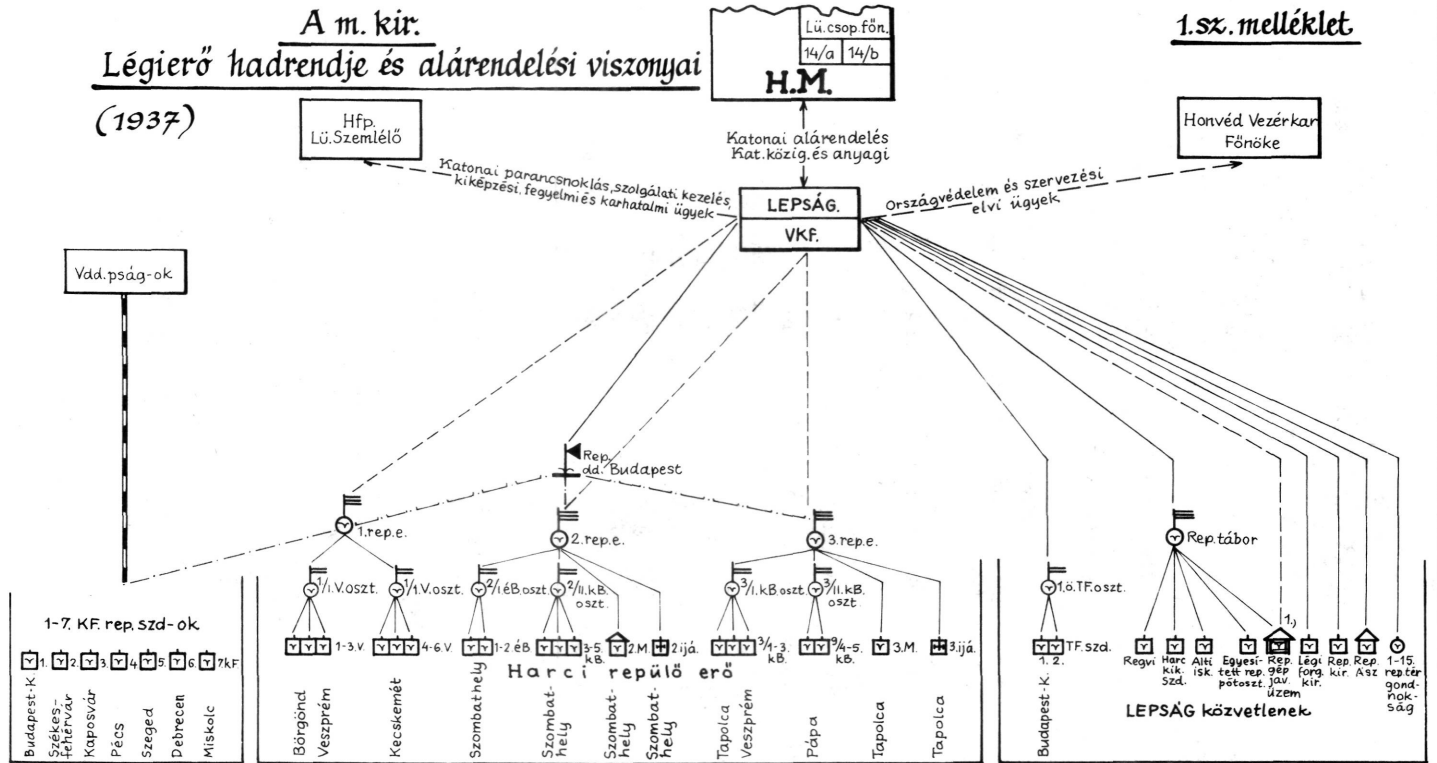
2 Ezzel kapcsolatban l. Szabó Miklós: A magyar katonai repülőgépgyártás fejlődése (1938—1944) *Hadtörténelmi Közlemények* (a továbbiakban: HK) 1982/4. sz. 548—583. o., valamint Szabó Miklós: A Magyar Királyi Honvéd Légierő technikai fejlődése (1938—1944) HK 1983/1. sz. 96—136. o.

3 Hadtörténelmi Levéltár, Honvédelmi Minisztérium Elnökség (a továbbiakban: HL HM Eln.) l. a — 1937/10000.

4 Mivel a szervezési intézkedések általában az adott év október 1-jén léptek életbe, s a következő év szeptember 30-ig voltak életben, így a mellékletek címe alatti évszámot erre az időszakra kell érteni!

A m. kir.
Légi erő hadrendje és alárendelési viszonyai
(1937)

1.sz. melléklet

Jelmagyarázat:

—————	Alárendelés minden tekintetben	-----	Rep. műszaki anyag utánpótlása és anyagi szolgálat
-----	Katonai parancsnoklás, földi erőkkel kapcsolatos kiképzés, fegyelmi, karhatalmi, gazdaság- és közigazgatási stb. ügyek tekintetében a szervi határosványok szabályozása szerint	Rep. szakkiképzés és rep. műszaki anyagi szolgálat
.....		Rep. műszaki anyag utánpótlás és anyagi szolgálatot kivéve minden tekintetben

¹⁾ A Rajji rep. műszaki és üzemi ügyek kivételével a Rep. Tábor pság-nak.

Jenő altábornagy, majd miniszterré történő kinevezése után Keresztes-Fischer Lajos altábornagy), ill. 1938. szeptember 29-től Werth Henrik gyalogsági tábornok, s végül a honvédség főparancsnoka (Sónyi Hugó gyalogsági tábornok) alárendeltségében a légügyi szemlélőn (ekkor még szintén Kenese tábornok) keresztül.

Annak következtében azonban, hogy a honvédség három fő méltósága (a miniszter, a vezérkar főnöke, a főparancsnok) egyenrangú volt, mellérendeltségi viszonyban állt, gyakori volt a köztük levő súrlódás. „Ezek az ügykörök egymásba nyúlnak, sem személyi, sem tárgyi tekintetben éles választóvonalat húzni a valóságban nem lehet. Egyes osztályainknak egymás közti aktatolatgatása, megbeszélése, a szülemelő ellentmondó intézkedések, hatásköri beavatkozásokra való érzékenységek megannyi káros tényezői a lényegnek.”⁵ — emlékezik vissza Kádár Gyula. S ez az áldatlan állapot gyakran vált kézzelfoghatóvá és kimutathatóvá a légierő szervezésével kapcsolatban is. Tehát a mellékletben jelzett hatáskörök nem jelentettek egyértelmű alárendeltséget.

Az is feszültséget okozott, hogy a légierő több vezető személyisége nem repülőszakember volt mint pl. Feketehalmy—Czeydner Ferenc vkszt. (a vezérkarnál szolgálatot teljesítő) ezredes, a légierő vezérkari főnöke. Erre a sok súrlódást okozó tényre jellemző, hogy Feketehalmy—Czeydner egyik javaslatával kapcsolatban még több évtized után is olyan megjegyzést tett az egykori pilóta, Vesztenyi János, hogy: „másszóval a légierő vezetésébe döntő súllyal akart beleszólni (ismét egy nem szakmabeli!)”⁶

Ilyen körülmények között kezdte meg az 1937/38. kiképzési évet a Hány László alezredes „megbízott” repülődandár-parancsnoknak alárendelt „harci repülő erő.” A repülődandár harcrendjét, területi elhelyezését az 1. sz. melléklet tartalmazza. (46. o.) A vadászipülő-ezred századainak hajózó részlegébe egy századparancsnoki rajt és 3 rajt szerveztek. Az ezredet Fiat „Cr-32” repülőgépekkel látták el.

A könnyűbombázó (kB.) ezred századaiban a hajózó rész egy parancsnoki és két beosztott rajból állt, akárcsak az éjszakai bombázó- (éB) századokban. Az önálló távfelderítő (TF.) osztály századainak szervezése megegyezett a bombázókéval. A kB. századokból hét Junkers „Ju-86”-tal volt ellátva, míg egy a „WM-16 Budapest” típusal, melyet azonban rövidesen ugyancsak felváltották „Ju-86”-tal. Az éB. századok Caproni „Ca-101”-kel rendelkeztek, míg a TF. osztály Heinkel „He-70” típusal.

A közelfelderítő (KF.) századok nem a repülődandárnak, hanem külön-külön a területileg illetékes vegyesdandár- (1938 második felében már hadtest-) parancsnokságoknak voltak alárendelve. Ezek szervezése azonos volt a vadászipülő századokéval, gépállományukat pedig a Fokker „C VD”, a Heinkel „He-46” és a „WM 21 Solyom” típusok adták.⁷

Ezek a kötelékek természetesen még fedőnévvel szerepeltek, mint pl. „Repülő Időjelző Vezetőség” (1. repülőezred) „I. Posta Csoport” (I. éB. osztály), „Légiforgalmi Vezetőség” (3. repülőezred-parancsnokság) stb. . . .⁸ Az 1938. február

5 Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig. Bp., 1978. 158. o.

6 Vesztenyi János: A magyar katonai repülés története (1919—1942) (Kézirat) HL Tgy. 2787. IV. fej. 18. o.

7 Csanádi Norbert — Nagyváradai Sándor — Winkler László: A magyar repülés története. Bp., 1977. 200—201. o.

8 HL HM Eln. 1. a. — 1937/10000.

3-i, majd az azt követő Vezetőségi Értekezleten azonban döntés született a honvédség — s ezen belül a légierő — fejlesztéséről. Ekkorra viszont már történtek bizonyos előkészítő lépések e téren is.

Feketehalmy—Czeydner vkszt. ezredes még 1937. október 9-én felterjesztéssel fordult a vezérkar főnökéhez, melyben szervezeti kérdésekkel foglalkozott.⁹ Ebben kívánatosnak tartotta, hogy a fegyverkezési egyenjogúsítás elérése előtt tisztázódjon „a szabad elhatározás és célszerűség szem előtt tartásával” a légierő szervezeti helyzete. Feketehalmy—Czeydner elvetette az önállósítás gondolatát, s a honvédség keretében javasolta megvalósítani a szervezeti korszerűsítést, mégpedig úgy, hogy a HM Légügyi Csoportfőnökség lenne az „egyedül felelős szakközeg.” A légügyi csoportfőnök egyben betöltené a légierő parancsnoka és a légügyi szemlélő feladatkörét is. Így a Légügyi Csoportfőnökség egyben ellátná a Légierő Parancsnokság teendőit. A légierő hadrendjére vonatkozó javaslata alapvetően megegyezett az 1. sz. mellékletben (46. o.) foglaltakkal azzal az eltéréssel, hogy a hét KF. századot — 4. ezredként — szintén a légierő parancsnokának alárendeltségébe vonta, tehát kivette a vegyesdandárparancsnokságok hatásköréből. Rátz altábornagy, a vezérkar főnöke általában egyetértett e javaslattal, s kívánatosnak tartotta mielőbbi megtárgyalását.¹⁰

Feketehalmy—Czeydner vkszt. ezredes 1938. január 18-án Röder Vilmoshoz fordult egy felterjesztéssel,¹¹ melyben jelentette a miniszternek, hogy a katonai főcsoportfőnök közlése alapján tudomást szerzett arról, miszerint őt szemelték ki a légügyi csoportfőnöki posztra. Mivel ez a beosztás nem jár parancsnoksággal, az ilyen szervezési megoldással — öt éves tapasztalata alapján — nem látta biztosítottak a katonai repülés egységes fejlődését. Arra az esetre viszont, ha elkerülhetetlen ez a szervezeti forma, feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a repülés minden kérdésének vezetésével bízzák meg, s a repülődandár mindent csak rajta keresztül, a légügyi csoportfőnök véleményezésével továbbíthasson a különböző HM szervekhez. Ezenkívül javaslatokat tett a Légügyi Csoportfőnökség osztályainak tevékenységével kapcsolatban is. „Ha a lü. csf. eme minimális hatáskört nem kapja meg, akkor neki szánt feladatot csak szánalmasan tudja megoldani... Személyemre vonatkozóan jelentem, hogy a mai csonka lü. csf. vezetésére kevésbé alkalmasnak érzem magam, mert sem technikus, sem jogász nem vagyok.” — fejezte be felterjesztését, s kérte, ha nem veszik figyelembe javaslatait, akkor inkább helyezték gyalogsági, vagy tüzérparancsnoki beosztásba.

Az ügyirat végére a katonai főcsoportfőnök tett megjegyzést, miszerint a beadvány nem tekinthető hivatalosnak, mert az ő közlése bizalmas jellegű volt. „Ennek dacára azonban beadványa a tervezet kidolgozásánál fel lesz használva” — ígérte.

1938 február derekára a HM 1. a. osztálya kidolgozott egy szervezeti javaslatot,¹² ugyanis Röder elrendelte a légügyi szemlélő, a légügyi csoportfőnök és a légierő parancsnoka szolgálati állások különválasztását. Ebben három változat szerepelt, s igyekeztek „a tervezett személyi megoldások figyelembe vételével”-vel megfelelő megoldást találni. Arra törekedtek, hogy a rendelkező, végrehajtó és ellenőrző hatásköröket különválasszák, ugyanakkor a légierő

9 Uo. 1938/4681. (Eln. I. Lüh—1937 53676.).

10 Uo. 1938/4681. (Eln. VI. -1. — 1937/2828.).

11 Uo. 1938 4681. (Eln. I. — 1938 25628.).

12 Uo. 1938/4681.

szükségeit úgy elégsék ki, hogy a honvédséggel való szerves kapcsolata se lássa kárát. Döntés előtt azonban kikérték Rátz altábornagy véleményét is, tekintettel az előbb idézett — a 10. lábjegyzetben jelzett — állásfoglalására.

Erre február 12-én válaszolt a vezérkar főnöke,¹³ aki továbbra is fenntartotta véleményét: a három szolgálati állást egy személy töltse be. Ezért, a HM 1. a. osztály és Feketehalmy-Czeydner szöges ellentétben álló javaslatainak összhangba hozatala érdekében 1938. március 19-én az I. csoportfőnök elnöklete alatt értekezletet tartottak. Ekkorra azonban már sor került bizonyos személyi változásokra: március 15-én jelentette Rátz altábornagnak Kenese tábornok, hogy mint légügyi szemlélő megkezdte tevékenységét.¹⁴ Ugyanezen a napon adta át a légierő vezérkari főnöki beosztását Feketehalmy-Czeydner Ferenc is Szentnémedi Ferenc vkszt. alezredesnek, s vette át a légügyi csoportfőnökséget.¹⁵

Ezen a május 19-i érekezetlen több lényeges döntés született.¹⁶ Ennek megfelelően a légügyi szemlélőnek feltétlen befolyást biztosítottak a repülő szakanyagok kiválasztása és rendszeresítése terén. Elfogadták azt a javaslatot is, hogy a vezérkar a hadműveleti alkalmazási, az elvi szervezési és nyilvántartási ügyekben nem közvetlenül, hanem a légügyi csoportfőnök útján érintkezik a Légierő Parancsnoksággal. Ugyanakkor elvetették, hogy a KF. századok összefogására felállítsák a 4. repülőezred-parancsnokságot. A légügyi csoportfőnöknek szemlejogot biztosítottak a légierő alakulatai fölött.

E döntések tükröződtek a „végleges szervezetre vonatkozó tervezet”-ben¹⁷ is, melyet a honvédelmi miniszter április 4-én jóváhagyott. Az ennek alapján kiadott 16282/eln. 1. a. 1938. sz. rendelet¹⁸ rögzítette a légierő parancsnokának hatáskörét is. Ebben biztosították a parancsnoklás jogát minden hadrendileg alárendelt alakulat fölött, a KF. századok kivételével. Feladatává tették a légierő elméleti és gyakorlati kiképzésének, valamint szolgálatkezelésének irányítását, felügyeletét, a hadműveleti vonatkozású előmunkálatok végrehajtását és ellenőrzését. Felelőssé tették a légierő szervezési tevékenységéért, s különleges anyaggazdálkodásáért. Köteles volt a csapatkivérőpróbák tapasztalatai alapján javaslatot tenni a repülő szakanyagok rendszeresítésére, illetve közreműködni a repülő elő- és utóképzés végrehajtásában, ellenőrzésében. Ápolnia kellett a katonai vonatkozású repülőhagyományokat, s irányítani a hadtörténeti emlékek gyűjtését.

Ezzel összhangban a vezérkar főnöke 1938. május 1-jei hatállyal átszervezte a légierő magasabb- (seregtest-) parancsnokságait (Légierő Parancsnokság és repülődandár-parancsnokság)¹⁹ E szerint a HM Légügyi Csoportfőnökség javaslattevői jogot kapott a vezérkar felé a hadműveleti alkalmazás, elvi szervezés és vk. nyilvántartás vonatkozásában, míg a vezérkar ugyanezekben intézkedési jogot. A Légügyi Csoportfőnökség ugyancsak javaslattal élhetett a honvédség főparancsnokának alárendelt légügyi szemlélő felé elvi kiképzési ügyekben, míg ez utóbbi javaslati joggal bírt a HM felé a repülőgépek és repülőszakanyagok rendszeresítése tárgyában.

13 HL HM Eln. VI. -1 — 1938 2113.

14 HL Vezérkarfőnökség (a továbbiakban: Vkf.) Eln. 1. — 1938/2253.

15 Uo. 1938/2399.

16 HL HM Eln. 1. a. — 1938/4681. (12521.).

17 Uo. 1938/4681 (12524).

18 Uo.

19 HL Vkf. Eln. 1. — 1938 2453.

A Légierő Parancsnokságot közvetlenül és minden vonatkozásban alárendelték a légügyi csoportfőnöknek, míg csak parancsnoklás, kiképzés és fegyvelm terén a légügyi szemlélőnek. A Légierő Parancsnokának alárendeltségébe tartozott a három repülőezred, az önálló TF. osztály és a repülőtábor-parancsnokság. A KF. századok csak bizonyos vonatkozásban.

Rátz altábornagy ebben az utasításban pontosan rögzítette a légügyi szemlélő és a légügyi csoportfőnök hatás- és jogkörét. Ez utóbbi, a rejtés érdekében, még kénytelen volt a polgári és külföldi szervek felé a „légügyi hivatal főnök” megnevezést használni, s mint ilyen, egyben a Kereskedelemügyi Minisztérium XV. osztályvezetői állást is betöltöni.

A HM 1. a. osztály a 16282/el. sz. alatt 1938. május 1-jei hatállyal megerősítette Kenese tábornokot és Feketehalmy-Czeydner vkszt. ezredest korábbi beosztásában, s egyben közölte Hány László ezredesnek a légierő parancsnokává („Légügyi Hivatal Kirendeltség” vezetőjévé), mint a repülőcsapatok legmagasabb közvetlen parancsnokává történő kinevezését.²⁰

A légierő új parancsnoka már május 30-án beadvánnyal fordult az új vezérkarfőnökhöz, Keresztes-Fischer altábornagyhoz, melyben a szervi határozvány sürgős kiadásának kérése mellett jelentette, hogy rendezetlen a KF. századok alárendeltségének helyzete, s amit még külön bonyolít: a vegyesdandár-parancsnokságokon belül eltérőek a vezetési módszerek. Ezzel kapcsolatban a HM 1. a. osztály úgy reagált, hogy erre a gondra majd a légierő tervezett át-szervezése alkalmával térnek vissza ismét.²¹

Horthy kormányzó 1938. június 14-én hagyta jóvá az október 1-jén életbe lépő 1938/39. évi szervezési intézkedést, amely összhangban volt a „Huba-I.” hadrendfejlesztés 1. ütemének célkitűzéseivel. Ez a szervezési intézkedés (2. sz. melléklet)²² (51. o.) tükrözi a korábban ismertetett, a légierő szervezetében bekövetkezett változásokat. Tehát megszűnt a repülődandár-parancsnokság, a Légierő Parancsnokság pedig hadosztályszintű hatáskörrel tevékenykedett. A Légügyi Csoportfőnökség a repülő anyagi osztállyal (14/c.) bővült. A Légierő Parancsnokságot a hadművelleti alkalmazás és a vk. nyilvántartás tekintetében — az előző évitől eltérően — nem közvetlenül, hanem a légügyi csoportfőnök útján rendelték alá a vezérkar főnökének.

A légierő személyi szükségletének biztosítása érdekében tett intézkedéseket — nem hivatásos tisztek továbbszolgálatának intézményes rendezése, a 12 évi szolgálatú továbbszolgáló altisztek rendszeresítése — az új honvédelmi miniszter, Rátz Jenő úgy értékelte, hogy ezek hatására a repülőalakulatok hivatásos (ht.) és továbbszolgáló (tsz.) „vezetőkerete mind számban, mind pedig minőségben... jelentős mérvben kiépült.” Ez azt jelentette, hogy a honvédségnél rendszeresített 6515 ht. állományú tagjából a légierő 349 fővel részesült (bár ekkor ebből 9 hely nem volt betölthető). Ez a szám 50 nem ht. állományúval egészült ki.

A harci repülőerők szervezetében is történtek bizonyos változások. Így az I-VII. KF. századokat részben a hadtestek (a korábbi vegyesdandárok) parancsnokainak, részben pedig az 1. repülőezred parancsnokának rendelték alá.

²⁰ Uo. 1938/2630.

²¹ Uo.

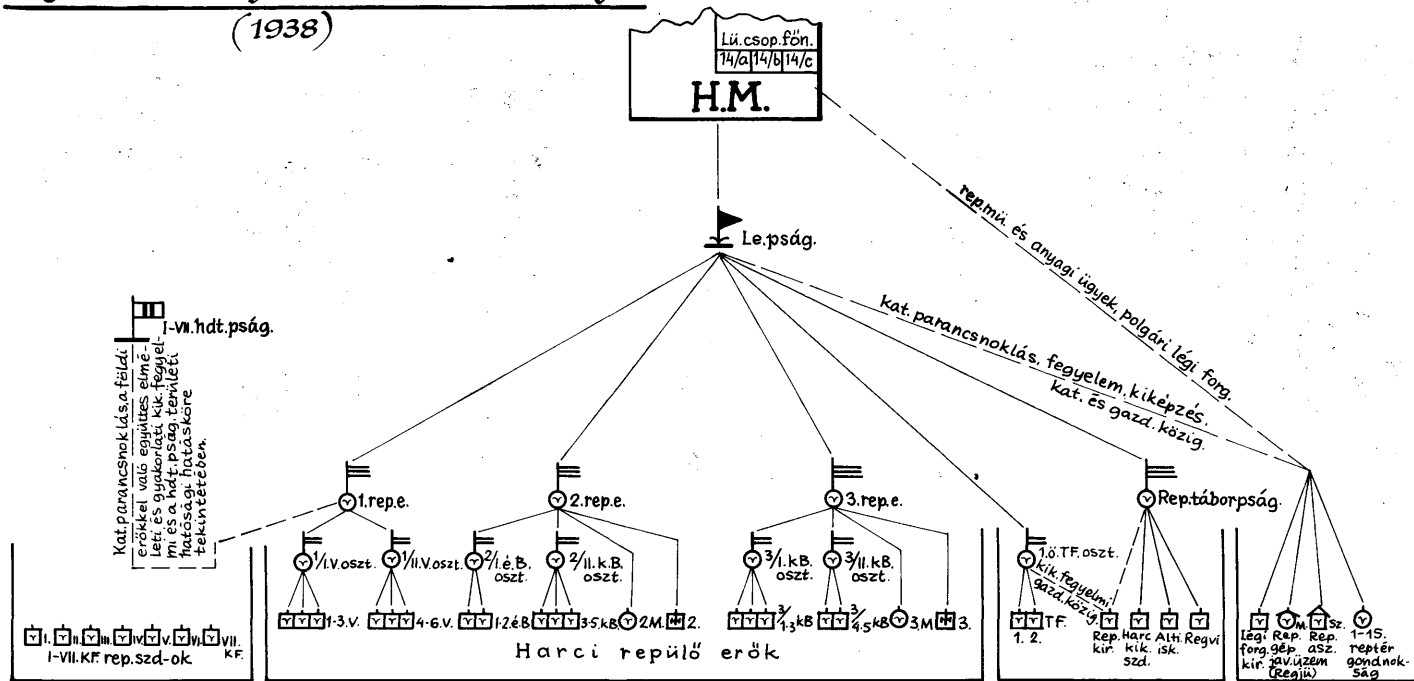
²² HL HM Eln. 1. a. — 1938/18000.

A m. kir.

2. sz. melléklet

Légierők hadrendje és alárendelési viszonyai

(1938)

Jelmagyarázat

- Minden vonatkozásban - afennálló szabályok szerint - alárendelve
- - - részben alárendelve

A vadászrepülő-ezred létszáma 219 volt, ebből 102 ht. tiszt. A vadászrepülő-századok egy századparancsnoki és három rajból, műszaki szakaszból, fegyverbombakezelő rajból, távbeszélő és rádiórajból, légvédelmi géppuskás rajból és vonatból épültek fel. A vadászdandárok 9+3 repülőgéppállományát a későbbiekben 15+3-ra tervezték felemelni, s személyi biztosítása érdekében már e kiképzési évben az ennek megfelelő létszámot rendszeresítették.²³

A 2. repülőezred vegyes típusú volt, állományába két éjszakai és három könnyűbombázó-osztály tartozott, s 104 fős létszámából 54 volt ht. tiszt beosztású. Az éjszakai bombázószázadok szervezeti felépítése mindössze annyiban tért el a vadászszázadokétól, hogy eggyel kevesebb rajjal rendelkeztek, de volt egy világító rajuk. A századok géppállományát 9+3-ban rögzítették. A könnyűbombázó századok szervezése megegyezett a vadászokéval, csak itt még rendszeresítettek egy fényképező és egy világító rajt is. A kB. századok állománya is 9+3 repülőgép volt.

Az egynemű 3. repülőezred létszáma 111 fő volt, ezen belül 56 hivatásos tiszt.

Az ö. TF. osztály 26 ht. tisztből, valamint 18 nem hivatásos állományúból állt. A századoknál tervbe vették a 3. rajok beállítását, s így a géppállományt is 6+3-ról 9+3-ra szándékoztak növelni.

A KF. századok felépítése azonos volt a TF-kével.

E szervezés szerint tehát a légierő 7 KF., 2 TF., 6 V., 8 kB. és 2 éB. századdal rendelkezett.

A szervezési intézkedés itt említi még az ejtőernyős- (eje.) századot is, ez azonban ekkor még a 7. gyalogezred kötelékébe tartozott, s ebben a kiképzési évben mindössze két golyószórós, két robbantó- és egy híradórajt terveztek felállítani, a 3. golyószórós és 3. robbantórajt csak később.

A légierő alakulatainak területi elhelyezésében nem következett be változás az előző évihez képest.

A személyi keretek biztosítása azonban egyre nagyobb gondot okozott, mivel 1938. június 15-én a légierő 188 tiszt és tisztjelölt, valamint 149 altiszt, tiszt-helyettes és tisztos repülőgépvezetővel rendelkezett.²⁴ Ennek valóságos súlyát, a rendszeresített állományhoz viszonyított értékét — kiegészítve a megfigyelők kérdésével — a HM Eln. 1. a. osztály július 7-i kimutatása érzékelteti:²⁵

23 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/2687.

24 HL HM Eln. 1. a. — 1938/25549.

25 Uo. 1938/28562.

A 18000-es szervezési intézkedésben rendszeresített és meglévő állomány összehasonlítása (repülőgépvezető és megfigyelő)

Állománycsoport	Rendsze- resített állomány	Előálla- mány	Hiány	Megjegyzés
Katonai állományú tiszt	289	232	-57	tiszt: - 34
Katonai állományú nem ht. tiszt és tisztjelölt	50	73	+23	
Ht. altiszt	98	76	-22	legs.: - 58
Ht. tiszthelyettes	43	31	-22	
Tsz. altiszt és tiszt	72	48	-24	
Összesen:	552	460	-92	-92

Ezt a 92 fős hiányt az osztály a földi csapatoknál levő 45 megfigyelőtiszt, illetve e feladatkört ellátó 11 próbaszolgálatos valamint a Ludovika Akadémián 1938-ban felavatásra kerülő 9 tiszt bevonásával javasolta megoldani.

Ha viszont a kivonuló repülőgépekre szükséges és a július 1-jén ténylegesen meglévő állományt hasonlítjuk össze, akkor még érzékletesebb képet kapunk:

Alakulat	Repülő- gép összesen	Repülőgép- vezető és megfigyelő összesen	Előálla- mány	Hiány
I—VII. KF. szd.	63	126	108	-18
1—2. TF. szd.	18	36	37	+ 1
1—6. V. szd.	90	90	77	-13
1—2. éB. szd.	16	32	align="center">194	align="center">+18
1—6. kB. szd.	72	144		
Összesen:	259	428	416	-12

Ezért a légügyi csoportfőnök már 1938. június 23-án részletesen foglalkozott ezzel a kérdéssel.²⁶ A HM 1. a. osztályhoz intézett felterjesztése bevezetőjében Feketehalmy-Czeydner vkszt. ezredes hivatkozott korábbi javaslatára, melyben az ütőképesség biztosítása érdekében szükségesnek tartotta a „kétszeres létszám” (tartalékként 100%-ban álljon rendelkezésére ht. állomány) biztosítását. Ezzel az elképzeléssel elvben a honvédelmi miniszter is egyetértett. A hiányzó állományt az akkor szolgálatot teljesítő karpaszományosokból és legénységéből, valamint a teljesen kiképzetlen újoncokból javasolta pótolni. Súlyt helyezett arra, hogy minél fiatalabb korosztályokat kapjon. Ennek érdekében

²⁶ Uo. 1938/28562. (HM Eln. lü. 14. a. — 1938/26427.).

kért engedélyt arra, hogy a Légügyi Csoportfőnökség közvetlenül léphessen érintkezésbe a közép- és főiskolák igazgatóival, a polgármesterekkel és levélatóságokkal, hogy felgyorsítsa a toborzás ütemét, mivel „az általános külpolitikai helyzet nem igen tűri, vagy teszi ajánlatossá, hogy a végrehajtást halogassuk.”²⁷

A gondok enyhítése érdekében Rátz Jenő elhatározta, hogy a légierő költségvetési keretén felül biztosítja 100 tiszt- és 100 altisztjelölt olaszországi kiképzését.²⁷ Ezzel kapcsolatban a HM 1. a. osztály olyan javaslattal élt, hogy ebből 90 főt bombázó-, 60 főt vadász- és 50 főt felderítő kiképzésben részesítenek 75, 100, illetve 50 órában.

Mivel Imrédy miniszterelnök kilátásába helyezte az olaszországi kiképzéshez szükséges költség biztosítását, hozzáálltak a 19—20 éves közép- vagy polgári iskolai végzettségű pilótajelöltek toborzásához. Az előbbieket tiszteknek jelentkezhetnek, 6 évi szolgálatot kellett vállalniuk, s a legjobbaknak kilátásba lehetett helyezni a tényleges állományba való átvételt, valamint az előléptetést maximum őrnagyi rendfokozatig. A polgári iskolát végzetteknek is 6 év szolgálatot kellett aláírniuk, s ez után ht. altiszti állományba kerülhettek. Rövidesen — még júliusban — meg is jelent az intézkedés, amely lehetővé tette, hogy már 1938-ban nem hivatásos repülőtiszteket és tisztjelölteket vegyenek át hivatásos állományba azok közül, akik leszolgálták a két évi tényleges idejüket és a ht. pályára minden tekintetben alkalmasak.²⁸

Ezzel párhuzamosan folytak a szervezeti tökéletesítéssel kapcsolatos erőfeszítések. A vezérkar főnöke 1938. július 18-án kiadott intézkedése²⁹ tájékoztatott a felső vezetésben bekövetkezett változásokról, s így módosítani kellett az ezzel kapcsolatos korábbi utasításokat (17—19. lábjegyzet). Ennek megfelelően a „III. csoportfőnökség”-re átkeresztelt „Anyagi csoportfőnökség” alárendeltségéből kivonták a HM 14 a. (Repülő elvi és műszaki), valamint a 14 b. (Polgári repülő) osztályokat, s a 14/c. (Anyagi) osztályt is csak repülő anyagi ügyekben rendelték alá.

Következő lépésként a vezérkar főnöke július 23-án,³⁰ majd szeptember 27-én³¹ tett intézkedést a légierő műszaki anyagi szolgálatának átszervezésére, mivel megítélése szerint a kísérlet, beszerzés és átvétel közegeinek közös vezető (légügyi csoportfőnök) alatti egyesítése összeférhetetlen. Ezért javasolta, hogy állítsák fel a Haditechnikai Intézet (HTI) repülő szakosztályát, s ennek állományába olvadjon be a műszaki anyagi szolgálat. Hosszas vita után a légierő 1939. január 1-jei önállósítása tett pontot az ügy végére.³²

A KF. századok kettős alárendeltsége továbbra is sok súrlódásnak volt a forrása, ezért Hány ezredes július 20-án újabb javaslattal fordult Keresztes-Fischer altábornagyhoz, melynek lényege, hogy KF. ezred, vagy osztályok útján kizárólag a Légierő Parancsnokságnak rendeljék alá ezeket az alegységeket, azzal a kitételrel, hogy évente négy hónapon át (május, június, augusztus, szeptember) — általában ekkor zajlottak a csapatösszevonások, -gyakorlatok — együttműködés céljából teljesen annak a dandár- (hadtest-) parancsnokságnak lennének alárendelve, melyeknek háborúban is. Az 1. vkf. osztály most is el-

27 Uo. 1938.28562.

28 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/2885.

29 Uo. 1938.2877., illetve HL HM Eln. 1. a. — 1938/4681. (12324.) (31361.).

30 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/2847.

31 Uo. 1938.3161.

32 HL HM Eln. 1. a. — 1938/44923.

utasította e kezdeményezést — a korábbi döntésre hivatkozva —, illetve kilátásba helyezte a kérdés későbbi, újbóli megvizsgálását.³³

1938. augusztus 3-ára a Légierő Parancsnokság kidolgozta a légierő rendszeres utánpótlására vonatkozó javaslatát,³⁴ amely kettős célnak kívánt megfelelni: egyrészt a fennálló hiány gyors pótlását biztosítani, másrészt hosszú évekre (1950-ig) irányt szabni a személyi utánpótlásnak. Ebben rámutattak arra, hogy a nem hivatásosak ténylegesítését csak ideiglenes megoldásnak tekintik, mert a távlati cél: az *egységes ht. tisztikarhoz való visszatérés*. Ezzel a megoldással elérhetőnek tartották, hogy a várható hadrendi fejlesztéshez szükséges állomány max. 4 éven belül rendelkezésre álljon: 1942-ig kb. 10 új repülőszázad szükséglete biztosítható, 10—12 év alatt pedig lehetővé válik, hogy a légierőt „a magyar haderőn belül öt megillető hadrendi helyre” állítsák. (A légierő csúciszervezése 50—55 századot írt elő, s ennek a személyi szükségletét szándékoztak 1950-re biztosítani). Ezt a *következő oldalon* látható táblázatban foglaltak szerint tervezték megvalósítani.

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a fokozott létszámú beiskolázás következtében 1942-re szándékozták stabilizálni a Ludovika Akadémia repülőhallgatóinak állományát, s ezért már 1938-ban ennyi akadémikusjelölt karpaszományos felvételét javasolták. Ezt a létszámot egészen a negyvenes évek végéig elegendőnek tartották, s csak ekkor látták indokoltnak a kibocsátottak létszámának emelését a megnövekedett nyugdíjazások következtében. (Az apróbb számolási hibákat nem javítottam.)

Ugyancsak ebben a felterjesztésben tettek javaslatot — a korábban idézett miniszteri parancs alapján — arra, hogy a felállításra kerülő alantisztai tanfolyam létszámát már most emeljék fel 20-ról 40-re, ami 1940-től fokozatosan csökkentve 1943-ban be is fejezte volna működését.

A táblázat azonban jelentős ellentmondásokat is tartalmazott. Egyrészt túl optimisták voltak a várható véres veszteségek megítélése terén, hiszen az akkori magas balesetszám (1937. X. 1. és 1938. VII. 12-e között 64), s az abból adódó 10 tiszti és 10 altiszti repülőhalál³⁵ más tendenciát vetített előre. Másrészt a szöveges indoklás a csúciszervezésre hivatkozva 50—55 repülőszázadot említ, a légierőnek ezt a fejlődését viszont nem jelöli a táblázatban, hiszen 1938 és 1950 között egyaránt 349 fős rendszeresített állománnyal számoltak az összeállítók.

33 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/2863.

34 Uo. 1938/2948.

35 Uo. 1938/2820.

Év	Utánpótlás		Össz. utánpótlás	Várható fogyaték		Megmaradó növedék	Létszám		Rendszerezített létszám-többlet, ill. hiány
	rendes Ludovika Akadémia (L. A.)	1 éves L. A. tanfolyam		véres (3%)	35 évi szolg. után (1 évesnél 10 év után)		élő	rendszerezített	
1938	8	—	8	8	—	—	277	349	— 72
1939	14	40	54	8	—	46	323	349	— 26
1940	15	40	55	10	—	45	368	349	+ 19
1941	34	16	50	11	—	49	417	349	+ 68
1942	40	15	55	12	1	42	459	349	+110
1943	40	15	55	13	4	38	497	349	+148
1944	40	—	40	15	2	27	527	349	+175
1945	40	—	40	16	1	23	547	349	+198
1946	40	—	40	17	3	20	567	349	+198
1947	40	—	40	17	2	21	588	349	+ 329
1948	40	—	40	18	2	20	608	349	+259
1949	60	—	60	19	22	19	627	349	+278
1950	65	—	65	20	25	20	647	349	+298

E kimutatás ellentmondásai azért sem érthetőek, mert ekkorra már elkészült az ún. Gorondy-Novák-féle jelentés.³⁶ Az ezt összeállító bizottságot a honvédség főparancsnoka éppen a nagyszámú baleset következtében rendelte ki a légierő állapotának átfogó felmérésére. A beszámoló úgy summázta bevezetőjében a helyzetet, hogy: „A magyar légierők fiatal, ki nem forrott szervezésű és felszerelésű fegyvernem, mely a kezdet ezernyi nehézségével küzd.” Ennek fő okát a még teljesen meg nem szüntetett rejtettségekben látták, aminek következtében a más fegyvernemi, így kellő szaktudással nem rendelkező szolgálati előljárók nem képesek a kivánalmaknak megfelelő szervezet. felszerelés, anyagbeszerzés megvalósítására, másrészt pedig a személyi és anyagi feltételek nagyfokú hiányát kárhoztatták. Ezért alapvető feladatként sürgették, hogy „mi-

36 Uo. 1938/3124.

előbb legyen kinyilvánítva a légi erők nyílt honvédségi fegyvernemjellege,” az állományt teljesen töltsék fel, szüntessék meg a KF. századok alárendelését a hadtesteknek, s a fegyelem megszilárdítása érdekében az illetékes parancsnoki jogkört ruházzák a Légierő Parancsnokságra.

A részletes elemzés során egymás után kerültek napvilágra a légierők leg-súlyosabb problémái. A jelentés összeállítói rámutattak arra, hogy a hadsereg három fő személyiségének való alárendelés nem hozta meg a várt eredményt, a szervezési és anyagi fejlesztés nincs szinkronban, „a személyzet utánpótlásában és tagozódásában nem érvényesülnek az ilyen teljesen különleges fegyvernemet megillető különleges és célszerű szempontok.” Ezért javasolták, hogy a légierő összes ügyeit a honvédelmi miniszternek közvetlen alárendelt *légügyi főcsoport* intézze, amely költségvetésileg is önálló. A Légierő Parancsnokság minden tekintetben legyen előjárója *minden* repülőalakulatnak, a hadtest-, vagy más földi parancsnokságoknak csak a csapatösszevonás idejére (augusztus—szeptember) rendeljék alá az illető erőket.

Hibaként vetette fel a bizottság azt, hogy nem kevesebb, de tökéletesen feltöltött, felszerelt egység létrehozására törekedtek, hanem inkább „szélességi” fejlesztésre, azaz több, de hiányosan tevékenykedő csapattest meglétére, ezért „a hadrendi kötelékek szaporításával az anyagi és személyi szaporítás nem állott arányban.” Ennek volt következménye az, hogy a rendelkezésre álló 20 századnyi erő és eszköz ellenére 25 századot, parancsnokságokat és intézeteket tartottak fenn. A bizottságnak ezzel a megállapításával, illetve kifogásával elvileg egyet kell értenünk. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy az ekkorra egyre feszültebbé váló nemzetközi helyzet, a környező államok hasonló ütemű fegyverkezése nem tette lehetővé a „mélységi” fejlesztést.

„A várható nagy veszteségek miatt” — a bizottság nem konkretizálta, hogy mit ért ez alatt, ezért csak valószínűsíthetni lehet, hogy az általános háborús készülődés körülményei közepette úgy ítélték meg: egy esetleges háború nagy áldozatokat fog követelni a légierőtől is; ezért sürgették a hiányok pótlását (közel 80 fő). Ugyanilyen fontosnak tartották, hogy ezt követően a II—IV. vonalbeli hajószemélyzetet is biztosítsák kis részben ht., zömében pedig tartalékos állományból.

A bizottság jelentős repülőgéphiányról adott számot: 12 gépes századokat alapul véve 7 TF., 49 KF., 24 ÉB. és 33 kB. repülőgép hiányzott a „hadikellálaldék”-ból, míg a békeszükségletből összesen 180. Pedig csak ezt követően tett a Légierő Parancsnokság javaslatot 162 db iskola- és gyakorló repülőgép kiselejtezésére.

Sónyi Hugó gyalogsági tábornok egyetértett a bizottság értékelésével, támogatta a KF. repülőezred létrehozását a légierő parancsnokának alárendeltségében és sürgősen megoldandónak tartotta új repülőgépek beállítását, a létszámhiányok teljes kiküszöbölését, két repülőgépvezető-iskola felállítását. Javasolta továbbá, hogy egy szerv végezze a repülőgépbeszerzést és a kiképzést, a légügyi csoportfőnök és a légierő parancsnoka ugyanazon személy legyen, aki a honvédelmi miniszternek, illetve — kiképzési és fegyelmi vonalon — a honvédség főparancsnokának lenne alárendelve. Szükségesnek tartotta, hogy a légierő parancsnokát megfelelő parancsnoki jogkörrel ruházzák fel.

Mint látható, a Gorondy-Novák — bizottság reális képet adott a súlyos gondokkal küzdő magyar légierőről. Jó érzékkel mutatott rá a hiányosságok gyöke-

reire, s javaslatai is általában megalapozottak voltak. (a formális rejtettség felszámolása, a szakmai irányítás megteremtése, a „mélységi fejlesztés” szükségességének hangsúlyozása stb...) Ugyanakkor a létszám- és felszerelési gondok gyors megoldására irányuló kezdeményezése különböző okok miatt nem, vagy csak részben valósulhatott meg.

A jelentés megállapításaival kapcsolatban augusztus végén nyilvánított véleményét az 1. vkf. osztály. Ebben — hivatkozva korábbi javaslataira — egyetértett a légierő átszervezésével, azonban elvi szervezési és hadművelleti ügyekben, valamint a vezérkari követelmények meghatározásában jogot követelt a vezérkar főnöke számára. Szükségesnek tartotta, hogy a HTI-n belül „Repülőszakosztály”-t, a Központi Átvételi Bizottságban pedig „repülő átvételi közeget” hozzanak létre. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta: a vezérkar főnöke ragaszkodik ahhoz a jogához, hogy javaslatot tehessen a honvédség felfegyverzésére, ezért követelte, hogy a Légügyi Csoportfőnökség ne közvetlenül, hanem rajta keresztül terjessze fel a miniszterhez rendszerezési javaslatait.

A vezérkar észrevételei általában megalapozottak voltak. Helyes volt az a szándék is, hogy a vezérkar kebelén belül megfelelő szakközeget („Repülő alosztály”) hoznak létre az elvi szervezési és hadművelleti követelmények, előmunkálatok tervszerű és folyamatos kiszolgálása érdekében. Úgyszintén az a törekvés is, hogy először a jóváhagyott 1939/40. évi hadrend alakulatait: a hét hadtest és a két gyorskötélék KF. századait (9 kivonuló + 0 gyakorló repülőgéppel), a két TF. századot (9 + 3), a tíz bombázó- (9 + 3) és nyolc vadászszázadot (15 + 3 repülőgép) kell felállítani, ütöképessé tenni, s csak ezt követően végrehajtani a további fejlesztést, az „ikresítés”-t. Ezt azonban nem tudták a gyakorlatba átültetni, az elkövetkező években a rendkívül gyorsan változó és éleződő nemzetközi helyzetben újabb és újabb kötelékeket próbáltak létrehozni, éppen ikresítéssel.

A Gorondy-Novák-féle jelentésből egyértelműen kitűnt a légierő súlyos helyzete, s az, hogy ezen sürgősen változtatni kell. 1938. augusztus 20-án Budapestre érkezett Gallo olasz repülő alezredes, hogy javaslatot dolgozzon ki az új szervezetre vonatkozóan.

Az olasz szakértő szeptember 1-jén nyújtotta be javaslatát, amit az ősz folyamán többször megvitattak. Tanulmányában³⁷ Gallo alapelveként szögezte le, hogy „a repülést olyan tényezőként kell tekintenünk, mely egy állam fegyveres erőinek legtechnikásabb alkotórésze.” Olyan szervezeti kereteket próbált kialakítani, amelyek az ezen új harceszközökben rejlő lehetőségeket optimálisan juttatják érvényre. Tekintettel a magyar viszonyokra, nem tartotta célszerűnek a teljes önállósítást (Légügyi Minisztérium); „csak mint a haderő legnagyobb szervezetét állítsuk be” — javasolta. Emellett azonban hangsúlyozta, hogy az életképesség szempontjából fontos az eddiginél nagyobb fokú repülő-hadművelleti, harcászati, kiképzési, szervezési, költségvetési, műszaki és ellátási önállóság biztosítása.

A m. kir. légierőt alapvetően három részre osztotta: a vezetőszervre (Légierő Parancsnokság), a légierők seregtestére (légihadosztály-parancsnokság, ekkor ugyanis nem magasabbegységnek nevezték ezt a köteléket), valamint ellátó szervekre.

37 Uo. 1938/3441.

Az alárendelési viszonyokat a következőképpen javasolta kialakítani:³⁸ a Légierő Parancsnokságot, közvetlenül a honvédelmi miniszternek kell alárendelni. A Légierő Parancsnokság vezérkari, műszaki, ellátó, személyügyi-iskola, valamint polgári repülő osztályra tagozódjon. (Valószínűleg Werth Henrik lap-széli megjegyzése: „Kis minisztérium!”) A Légierő Parancsnokság alárendelt-ségébe vonták a légihadosztály-parancsnokságot, valamint a repülőiskolákat.

A légihadosztály-parancsnokság³⁹ fegyelmi és kiképzési szempontból legyen előljárója az alárendelt csapatoknak. Fő feladatául szabta békében a kötelékek felkészítését a háborús tevékenységre, háborúban pedig a légierő hadműveleti és harcászati vezetését.

A Gallo-féle légi hadosztály hat ezredből állt:⁴⁰ az 1. V. (6 század, 6x8 „Cr-32”), a 2. V. (5 század, 5x8 „Cr-42”), az 1. B. (4 század, 4x8 „Ca-310”), a 2. B. (4 század, 4x9 „Ju-86”), a 3. B. (4 század, 3x9 „Ju-86” és 1x8 „Budapest 12”), valamint az 1. F. ezredből. Ez utóbbi állományába tartozott az 1. TF. osztály (2 század, 9, illetve 8 „He-70”) és a kilenc KF. század (3x12 „He-46”, 3x10 „C VD”, 1x10 Romeo „Ro-37” és 2x12 „Sólyom”). A hadosztály repülőgép-állománya tehát 309 db volt.

Az 1. F. ezredet azonban kettős alárendeltségűnek tervezte: a hadosztálypa-rancsnokságtól csak fegyelmileg függött, repülőharcászati és a szorosan vett repülő kiképzése a Légierő Parancsnokság vezérkari osztályához tartozott, ami-ről a Honvédség Főparancsnokságának kiképzési osztálya által kiadott együtt-működési irányelvek alapján gondoskodott.

Ez a javaslat több dologról árulkodik. Egyrészt Gallo alezredes az olasz repülőgépipar stabil piacának megteremtését akarta biztosítani azzal, hogy — a lehetőség határáig — olasz gépekre akarta alapozni a magyar légierő fejlesz-tését. Másrészt figyelembe vette a meglévő gépállományt, illetve azokat a típu-sokat, amelyeket nem tudott szállítani Olaszország, s ennek következtében különösen a KF. századok gépparkja volt nagyon heterogén.

Ugyanakkor ez a szervezet tükrözte az akkori feszült nemzetközi helyzetből és revíziós törekvésekből adódó magyar hadászati elképzeléseket, amikor a súlyt a bombázókra (12 század) helyezte. De ez is kevésnek bizonyult, hiszen Feketehalmy-Czeydner vkszt. ezredes 1938 október második felében már arról panaszkodott Werth gyalogsági tábornoknak, hogy ez a javaslat eltér az előző vezérkarfőnök által is elfogadott szeptember 1-jei változattól, hiszen ott 20 B. és 18 V. századról volt szó, most pedig csak 1939-ben szándékozik ezt megvaló-sítani, amikor beérkezik az olasz repülőgép-utánpótlás.⁴¹

Ezzel kapcsolatban az 1. vkf. osztály is véleményt nyilvánított a Gallo-féle elképzelésről. Az osztálynak igaza volt akkor, amikor hibásnak ítélte azt a javaslatot, hogy a szervezetszerű alakulatokat fel kell állítani, s a meglévő gépállománnyal feltölteni. Sokkal helyesebb indítvánnyal élt: először biztosí-tani a megfelelő repülőgépszükségletet, s csak ezt követően végrehajtani az ikresítést. A vezérkar továbbra is kitartott ama korábbi javaslata mellett, hogy a kísérleteket és kipróbálásokat a HTI és a Központi Átvételi Bizottság vé-gezze. Nem látta lehetségesnek a bombázóerők átszervezését sem létszámnöve-lés nélkül.

38 Uo. 1938/3551.

39 Uo. 1938/3441.

40 Uo. 1938/3551.

41 Uo. 1938/3396.

Werth gyalogsági tábornok, a vezérkar új főnöke a leghatározottabban visszautasította Gallo azon javaslatát, hogy a légügyi csoportfőnök egyben a légi erők vezérkari főnöke és légügyi államtitkár is legyen, mivel Magyarországon nincs sem önálló légierő, sem önálló légi vezérkar, sem pedig államtitkárság. Figyelembe véve azt, hogy kis hadseregről volt szó, szükségesnek és lehetségesnek ítéltető az egyszemélyi vezetés, valamint a rendelkezésre álló szerény erők célszerű felhasználása követelményének az érvényesítése. Ezt szem előtt tartva, igazat kell adnunk Werthnek, amikor a saját kezében akarta összpontosítani minden fegyvernem irányítási kérdését.

Az 1. vkf. osztály továbbra is kitartott a mellett a korábbi igénye mellett, hogy az elvi és alkalmazási vonatkozású kérdések intézésére az osztály kebelében egy repülő vezérkari és egy repülő csapattisztból álló repülőosztály működjön. Már ez alkalommal is felvetették a „Cr-32” és „Ca-310” típusok elavultságát. Egyéb kérdésekben egyetértettek a javaslattal.

Mivel a Gallo-terv kapcsán sok vita, ellenvélemény merült fel, október utolsó harmadában értekezlet értekezletet követett, míg végül Horthy Miklósnak kellett döntenie. Mivel a kormányzó 1938. október 28-án kihallgatáson fogadta Rátzot, Werthet és Sónyit a légierő ügyében, az 1. vkf. osztály rövid összeállítást készített a vezérkar főnöke részére a különféle javaslatokról.⁴² Ezeket így foglalta össze:

1. *Gallo-féle javaslat*: a légierőnek minden vonatkozásban teljes önállóságot és elkülönítést biztosít. A légierő összes ügyét teljes felelősséggel egy központi szerv intézi, a vezérkar főnökének csak hadműveleti szempontból van befolyása, tehát nincs a légierő felfegyverzésére. A honvédség főparancsnokának katonai parancsnoklási, fegyelmi, kiképzési és személyi hatáskörét nem biztosítja eléggé, mert a légihadosztály-parancsnokság nincs neki alárendelve, csak a repülőezredek.

2. *A vezérkar főnökének javaslata*: lényegében azonos Gallóéval, kivéve, hogy ne csak a hadműveleti, hanem a fegyverzeti ügyekre is bírjon befolyással a vezérkar főnöke.

3. *A katonai főcsoportfőnöki értekezlet (október 27.) javasolta*: a Légügyi Csoportfőnökséget fel kell oszlatni, a 14/b. és c. osztályokat a katonai főcsoportfőnökön keresztül a honvédelmi miniszternek kell alárendelni. A többi HM osztályba repülőelődök rendszeresítendőek. (Tehát teljesen szétforgácsolnák az erőket, lehetetlenné tennék az egységes repülő-szakirányítást — Sz. M.)

4. *A vezérkar főnökének áthidaló megoldása*: a két miniszteriális osztály helyett, a többi mintájára, egy kettős alárendeltségű osztályt kell szervezni (7. r. osztály), melyben megoldják a katonai és polgári repülés elvi, valamint a repülő szakanyagok beszerzési, rendszeresítési ügyeit. (Különben néhány év múlva ez a megoldás valósult meg, bizonyítva e javaslat — az adott lehetőségek közötti — életrevalóságát).

Mint e rövid összefoglalásból is látható, különböző — egymást részben fedő, részben kiegészítő, vagy éppen homlokegyenest ellentmondó — nézetek alakultak ki a légierő fejlesztésével kapcsolatban. Ugyanakkor érdekesség, hogy a legtöbb gond nem a harci erő, hanem a felső vezetés, tehát a beleszólás, befolyásolás terén merült fel.

⁴² Uo. 1938/3551.

Horthy Miklós azonban elvágta a további vita lehetőségét. Az iratban október 30-án tett bejegyzés szerint: „Legfelsőbb döntés: az 1. számú megoldás kívánatos. Ezt azonnal kell megvalósítani!” Ezzel legalább egyértelműen megfogalmazódott a légierő fejlesztésének mikéntje, már „csak” a gyakorlatba kellett átültetni! Ez azonban hallatlan nehézségek leküzdését tette — vagy tette volna — szükségessé. Nem ismeretesek azok a konkrét okok, amik a kormányzót a Gallo-javaslat előnyben részesítésére ösztönözték. Azonban, figyelembe véve az 1938 végi bonyolult politikai viszonyokat, a légierő — s ezen belül is a bombázókötélék — tevékenységéhez világszerte fűzött reményeket, talán ez inspirálhatta e döntést. Másrészt megkönnyítette helyzetét az a tény is, hogy ezzel alapvetően a vezérkar is egyetértett, mindössze a fegyverzeti téren volt nézeteltérés.

E rendkívül fontos, több hetes munkálatok mellett egyéb intézkedések is születtek a légierő fejlesztése terén. 1938. szeptember 19-én döntöttek arról, hogy a november 1-jével felállítandó ejtőernyős század a várpalotai lőiskola kötélkébe kerül, a torony vizsont a rákosi gyakorlótéren épül meg, hogy nem kiképzési időben az önkéntesek (leventék, cserkészek) felkészítése folyhassék.⁴³ (Az ejtőernyős század ekkor még nem tartozott a légierő állományába, de — hogy lássuk a fejlődést — szükséges röviden utalni rá is.)

Időközben a kiélezett nemzetközi helyzet hatására 1938. szeptember 23-án a honvédelmi miniszter a légierőknél is elrendelte mindazoknak fegyvergyakorlatra való behívását, akik „különleges eset”-ben számításba jöttek. Ennek megfelelően 26-án a légierő hadiállományon volt,⁴⁴ ami a szeptember 30-i létszámhelyzet szerint 552 tisztet, 29 tiszti vizsgát tett karpaszományost és 4983 leghőnységi állományút jelentett.⁴⁵

A kialakult helyzetre való tekintettel az október 1-re tervezett átszervezést november 1-jére halasztották. Viszont a fokozott rejtés érdekében már október 1-től a gyalogság részére rendszeresített katonai rendfokozatokat viselte a személyi állomány.⁴⁶

Az első bécsi döntés (1938. november 2.) várható határozatai hatással voltak a légierő fejlesztésére is. A honvédelmi miniszter október 25-i (!!!) utasítása⁴⁷ „A felszabaduló Felvidék-i területek visszacsatolásából folyó hadrendfejlesztésre, másrészt a fennálló hivatásos tiszti hiányok pótlásának meggyorsítására...” elrendelte, hogy a Ludovika Akadémia állományát az 1938/39. évi I. évfolyamtól kezdődően 60 fővel (250-re) emelje, s e 60-ból a légierő 8 akadémiakussal részesedett. Az alantostiszti tanfolyam létszámát is közel megduplázták (105-ről 200-ra), aminek több mint 10⁰/₀-a (25 fő) volt pilóta.

A feszült politikai helyzetben további gyors szervezeti tökéletesítésre volt szükség. Horthy október 30-i döntése is — mint a Gallo-javaslatnál láttuk — az azonnali megvalósítást tartalmazta. A Felvidék visszacsatolása azonban bizonyos vonatkozásban akadályozta teljesítését. Ennek következtében hatálytalanítani kényszerültek az 1938/39. évre szóló szervezési intézkedést (1. a. 22. sz. lábjegyzet), s 1938. december 9-én a kormányzó jóváhagyta az újat,⁴⁸ ami az előző rendeletnek „a megváltozott helyzetnek megfelelően kiegészített, il-

43 Uo. 1938/3177.

44 Uo. 1938/3219.

45 HL HM Eln. 1. a. — 1938/618/Bbk.

46 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/3343.

47 Uo. 1938/3431.

48 HL HM Eln. 1. a. — 1938/60000.

letve módosított kiadását képezi, a 18000/el. n. 1. a. — 1938. sz. rendeletben foglaltak lényegének megváltoztatása nélkül.”

E szervezési intézkedés külön kiadott III. fejezete foglalkozott a légierővel. Ennek bevezetőjében rögzítették, hogy fokozott önállósítását, kiépítését célzó és folyamatban levő átszervezési munkálatainak befejezéséig általában az eddigi szervezés marad érvényben, de megszüntették a fedőelnevezéseket, s a szervezetszerű katonai elnevezések váltak hivatalosakká. A légierő átszervezésére vonatkozó rendelet kiadásáig érvényben hagyták a vezető szervek felépítését, működését szabályozó intézkedést.⁴⁹

E módosított szervezési intézkedés⁵⁰ a hadrendet és az alárendelési viszonyokat érintetlenül hagyta. Ugyanakkor azonban intézkedett, hogy — az előreláthatólag 1939. október 1-jével felállításra kerülő VIII. hadtest részére szervezendő — VIII. KF. század megalakulásáig az 1939/40. évre szükséges 2. éves sorlegénységet a III. KF. századhoz (Kaposvár) hívják be, s ott képeznek ki.

Bár a hadrend és a századok szervezése változatlan maradt, annyi módosítás történt, hogy az 1. repülőezredben 12 fővel nőtt a ht. tisztek létszáma.

Alapvető változás a csapatok elhelyezésében sem következett be, egy december 16-i ügyszerűzés⁵¹ mindössze arról tájékoztat, hogy az 1. repülőezred-parancsnokság, valamint az 1./II. vadászrepülő-osztály Kecskemétről Mátyásföldre települt át december 15-ével, míg az 1. ö. TF. repülőosztályt Mátyásföldről Kecskemétre helyezték át. Ez a döntés is jelezte a nemzetközi helyzetben, s ennek hatására a magyar hadászati tervekben bekövetkezett változást, hiszen a Felvidék visszacsatolása után már északkelet és kelet felé irányult a magyar revíziós törekvés.

A légierő szervezeti fejlesztése terén fontos állomás volt az I. csoportfőnöknel 1938. december 16—17-én tartott értekezlet, ahol a légügyi csoportfőnöknek a légierő átszervezésére vonatkozó javaslatát vitatták meg.⁵² A fő kérdés a központi vezetés szabályozása volt, ezt az önállósítás első mozzanatának tekintették. Itt felmerültek mindazok a kérdések, amelyek az elmúlt hónapokban is neuralgikus pontok voltak: a honvédség főparancsnoka és a vezérkar főnöke közvetlen, vagy közvetett befolyással rendelkezzen-e? „Légügyi Hivatal vezetője”; vagy „Légierők parancsnoka” legyen-e az elnevezés? a műszaki és anyagi osztály hova tartozzon? stb. . . Ezek mellett felmerült a repülőiskolák 1939. január 1-jei beindításának, valamint a Légügyi Hivatal létszáma csökkentésének kérdése is.

December 17-én született döntés a fentiekről, melynek lényege az volt, hogy a vezérkar főnöke és a honvédség főparancsnoka egyaránt közvetlen befolyást gyakorol a Légierő Parancsnokság munkájára, mégpedig az előbbi a hadműveleti követelmények, valamint az általános szervezési, fegyverzeti és felszerelési ügyek, míg az utóbbi fegyelmi, büntetőügyek és a legfontosabb illetékes parancsnoki jogkör vonatkozásában.

Az elnevezésben salamoni döntés született: „A m. kir. honvéd légierők parancsnoka”, egyben „A m. kir. Légügyi Hivatal vezetője.” Elrendelték azt is, hogy az alakulatok megnevezésében és hadrendi számozásában fel kell tüntetni „hivatásukat” (V., F., B.) is.

49 Uo. 1938/4681. (12524.) (16282.).

50 Uo. 1938/60000.

51 Uo. 1938/60000. (92564.).

52 HL HM Eln. A. — 1938/93512.

A Repülő Haditechnikai Intézetet és a Repülő Kísérleti Állomást a Légierő Parancsnokságnak rendelték alá, s a repülő szakügyeket önállóan intézték. A repülő szakanyagok átvételét a légierő parancsnokának alárendelt Repülő Átvételi Bizottság hatáskörébe utalták.

Mindezek alapján Horthy Miklós 1938. december 28-án elrendelte a légierő önállósítását 1939. január 1-jei hatállyal.⁵³ Ennek megfelelően megszűnt a HM Légügyi Csoportfőnökség, valamint a 14/a., b., c. osztály, helyettük a légierő élére a legmagasabb repülő-parancsnoksági joggal felruházott magyar királyi honvéd légierők parancsnoka (egyben a magyar királyi Légügyi Hivatal vezetője), Háry ezredes lépett a megfelelő szerveivel. „Fenti időponttól kezdve a m. kir. honv. légierő psága, az összes HM., Hfp. és Vkf. főcsoport-, csoport és osztályoktól, valamint egyéb központi szervektől *függetlenül, önállóan* működik és az 1. sz. mellékletben feltüntetett vonatkozásoktól (a korábban említett két főméltóság közvetlen befolyásolási jogától — Sz.M.) eltekintve csak a m. kir. Honvédelmi Miniszternek marad alárendelve.”

A légierő parancsnokát HM csoportfőnöki és a legmagasabb repülő katonai parancsnoki jogok és kötelek illették meg, s mint a Légügyi Hivatal vezetője, a legmagasabb légügyi hatóság főnökeként működött. A földi- és a légierők együttműködése vonatkozásában a honvédség főparancsnoka értesíteni volt köteles a légierő parancsnokát, míg annak az előbbi engedélyét kellett kérnie.

Az általánostól eltérő szabályzatok, utasítások kidolgozása a Légierő Parancsnokság feladata volt — a HM illetékes osztályaival való előzetes tárgyalás után. Eltérő vélemény esetén a honvédelmi miniszter döntött. Ügyszintén, az önállóság ellenére is köteles volt a légierő parancsnoka kikérni a megfelelő HM osztályok véleményét *elvi* honvédelmi vonatkozású ügyekben, illetve tájékoztatni azokat, de ez fordítva is fennállt.

A repülőcsapatok áthelyezésének jogát az új honvédelmi miniszter, Bartha Károly magának tartotta fenn,⁵⁴ míg a repülőtiszteket a légierő parancsnokának hatáskörébe utalta.⁵⁵

A légierő állomány- és létszámviszonyának javítása érdekében az olyan szerveknél, ahol az önállósítás következtében nem volt szükség repülőszakemberekre, 1939. február 15-ével megszüntették, illetve gyalogságivá minősítették át az addig repülő főtiszti, vagy törzstiszti helyeket. Az 1—24. gyalogezredek állományából az addig rendszeresített 6 repülő főtiszti helyet átadták a légierőnek. Megmaradt viszont a honvédség főparancsnokának légügyi szemlélője (tábornok) és annak közegei (1—1 repülő főtiszti és ht. repülő altiszti); az I. hadtest légvédelmi parancsnokánál egy repülő főtiszti hely, amelyet vadászrepülővel kellett betölteni; a Ludovika Akadémián — a repülőakadémia felállításáig — 1 repülő törzs-, és 4 repülő főtiszti, 1 repülő műszaki tisztviselői hely, valamint a HTI-nél 2 repülő törzstiszti hely. Ezen felül biztosítani kellett a HM 1. a. osztályára és a Hadiakadémiára 1—1 repülő vk. törzstisztet, az 1. vkf. osztályra pedig 1 repülő vk. főtisztet.⁵⁶ Márciusban Bartha elrendelte, hogy az 1. repülőandár parancsnokságán töröljék a vk. tiszti, s helyette rendszeresítsék a repülőandár-vezérkari főnöki beosztást.⁵⁷

53 Uo. 1938/93512. (95096.).

54 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/3826.

55 Uo. 1939/3009.

56 Uo. 1939/2275.

57 Uo. 1939/3514.

Az 1939/40. évi szervezési intézkedés előkészítése során az 1. vkf. osztály 1939. február 25-én — október 1-jei hatállyal — javaslatot tett az új békealakulatok felállítása és békeelhelyezése tárgyában is.⁵⁸ Ennek lényege, hogy a repülődandár híradószolgálatát Budapesten; a 2. vadászrepülőezred-parancsnokságot, a 2/II. vadászrepülőosztály-parancsnokságot és két új vadászrepülőszázadot Szolnokon; a 2/I. vadászrepülőosztály-parancsnokságot két századával — a légierő parancsnokának döntése szerint — Nyíregyháza, Kisvárdá, vagy Szerencs területén, illetve Debrecenben; az új 3/I. könnyűbombázó repülőosztály-parancsnokságot Veszprémben; a VIII. KF. repülőszázadot Nyíregyházán, az ejtőernyős századot pedig — a III. hadtest alárendeltségében — Várpalotán helyezték el.

Ugyanakkor hamarosan kiderült az is, hogy az önállósítás, illetve a különböző intézkedések nem oldottak meg minden gondot, nem küszöbölték ki a surlódások lehetőségét. Az I. hadtest parancsnoka már február 24-én azzal a kéréssel fordult Werth gyalogsági tábornokhoz, hogy rendezze az alárendeltségi viszonyokat, mert amikor meg akarta szemlélni az I. KF. századot, ezt az alegységnél is és a 4. repülő ezrednél is jogtalannak ítélték, pedig alkalmazásilag alája van rendelve a kötelék.⁵⁹ Bár az 1. vkf. osztálynak — a HM 1. a. osztály álláspontját idézve — az volt a véleménye, hogy a KF. századok a hadtestparancsnokoknak legyenek alárendelve a „kimondottan rep. szakügyek kivételével”, szükségesnek tartották értekezleten megvitatni ezt a kérdést. Az 1939. április 12-i ülésen⁶⁰ a miniszter, a vezérkar főnöke és a honvédség főparancsnoka is ezen a véleményen volt, a légierő parancsnoka azonban tiltakozott ellene. Ezért a 13-i Vezetési Értekezlet úgy határozott, hogy a kormányzó elé terjeszti a kérdést végleges döntésre, aki 15-én foglalt állást. Ennek alapján Bartha Károly a KF. századokat repülő szakkiképzési és minden szakügyben (személyi és anyagi) alárendelte a KF. repülőezred és a repülődandár-parancsnokságok útján a légierő parancsnokának, míg a katonai parancsnoklás, fegyelem, a földi erőkkel való együttes elméleti és gyakorlati kiképzés, együttműködés, valamint az illetékes parancsnoki jogkör tekintetében a hadrend szerint illetékes hadtestparancsnoknak.⁶¹ Tehát továbbra is a Gallo-, s nem a Gorondy-Novák-féle alternatívát fogadták el, így kettős alárendeltségben voltak kénytelenek tevékenykedni ezek az alegységek, ezzel az ütközőpontok, surlódási felületek továbbra sem szűntek meg.

A légierő ht. állományának távlati biztosítása szempontjából jelentős volt Horthy Miklósnak az az 1939. március 31-i döntése, hogy az 1939—40-es tanévtől megkezdzi működését a m. kir. „Horthy Miklós” honvéd repülő akadémia.⁶² Egy másik — május 12-i — elhatározásával a légierő felső vezetésében eszközölt lényeges változást azzal, hogy megszüntette a légügyi szemléloői helyet.⁶³

A szervezeti fejlődés szempontjából rendkívül sokat ígért a május 25-én jóváhagyott 1939/40. évre szóló szervezési intézkedés.⁶⁴ Ebben komoly tenni-valók fogalmazódtak meg a létszám biztosítása érdekében. Ennek megfelelően elrendelték, hogy a tényleges szolgálat ideje a légierőknél is 3 évre emelkedik,

58 Uo. 1939/3350.

59 Uo. 1939/3396.

60 Uo. 1939/3618.

61 Uo. 1939/3772.

62 Uo. 1939/3934.

63 Uo. 1939/4098.

64 HL HM Ein. 1. a. — 1939/39000.

s az 1938. szeptember 30. után bevonult, illetve bevonuló karpaszományosok két évig folytatólagosan teljesítenek tényleges szolgálatot. Ezek jelentős állománynövelést tettek lehetővé: a rendfokozat nélküliek létszámát 899-ről 2185-re, a sortisztesekét 494-ről 1002-re emelték. A tsz. tiszthelyettesi helyeket 470-re (43-mal) csökkentették, ugyanakkor a tsz. altiszti állásokat 152-ről 310-re, a ht. tiszti és altiszti állományt 582 fővel növelték. A nagymérvű ht. tiszti és altiszti hiányok erőteljes csökkenése érdekében 4—5 évi időtartamra 100 főig fel emelték az utánpótlási keretet.

A hadrendfejlesztés lényegét a következőkben látták: a repülődandár kiépítése; a VIII. hadtest, valamint a gépkocsizó és lovasdandárok KF. századainak megalakítása. „Ezenkívül a légierők földi alapjai a repülő résztől szervezet-szerűleg külön választatnak.” Az ennek következtében végrehajtandó szervezési változásokat a 3. sz. melléklet tartalmazza. (66. o.) Ebből jól látható, hogy a repülőcsapatok légi részét a m. kir. honvéd repülődandár-parancsnokságnak rendelték alá. A különválasztott földi részből önálló földi repülőalapok: a m. kir. honvéd repülő körzetparancsnokságok, s az ezeknek alárendelt m. kir. honvéd repülőtergondnokságok és műhelyek kerültek felállításra.

A légierő központi igazgatása (275 fővel, ebből 61 ht. tisztt) változatlan maradt. A repülődandár kötelékében 1152 fő, ezen belül 198 ht. hajóztiszt volt rendszeresítve. Lényeges változás, hogy a repülőosztályok állományát egységesen kettő századra csökkentették, s több helyen is visszaléptek a korábban tervezett 15+3 repülőgépes századok létrehozásától. Mindez egyértelműen a „szélességi fejlesztés” térnyerését bizonyítja.

A vadászrepülő-ezredek nem tekintették harcászati egységnek. „A vadászrepülőezred rendszerint csak kiképzési és közigazgatási köteléket alkot” — mondta ki a szabályzat.⁶⁵ Az osztályt vallották a legmagasabb harcászati egységnek, amelyet önállóan és kötelékben egyaránt alkalmazhatónak véltek.⁶⁶ A vadászrepülő-századokat tartották harcászati egységnek,⁶⁷ de ezek 9 hadi + 3 tartalék gépes ereje⁶⁸ a tervezett fejlesztés megtorpanásáról tanúskodik. Ebben a döntésben közrejátszhatott az is, hogy a repülőgépbeszerzések a vártnál nagyobb nehézségekbe ütköztek. (Az 1937—1939 május közötti időszakban mindössze 53 hadi vadászrepülőgép érkezett.) Az elavulást és baleseteket figyelembe véve még a 9+3-as állományt is nehéz volt létrehozni, nemhogy a 15+3-ast! Ennek megfelelően a vadászszázad kötelékébe csak három ht. főtiszt és összesen 14 hajózó tartozott. Az összlétszám 44 fő volt, s az említett 9+3 táborig repülőgépen kívül rendelkezett még 3 gyakorló (futár-) és 1 műrepülőgéppel. Mivel a szabályzat megállapította, hogy: „Sem az együléses, sem pedig a kétüléses vadászrepülőgép nem alkalmas önálló működésre”⁶⁹, a század három rajból épült fel, amit kiképzési, vezetési és harci egységnek tekintettek. A rajok optimális gépállományát háromban határozták meg, a kétgépes raj „csonkaraj” volt.⁷⁰

65 Gyakorlati szabályzat a repülőcsapat számára. (Tervezet) 4./c. füzet. A vadászrepülők harc kiképzése. Hadtudományi Könyvtár (Ht. K.) Sz.—345. 9. o.

66 Gyakorlati szabályzat a repülőcsapat számára. (Tervezet) 4./a. füzet. Repülőkötelékben való kiképzés. Ht. K.: Sz.—343. 59. o.

67 Gyakorlati szabályzat... i. m. 4./c. füzet 8. o.

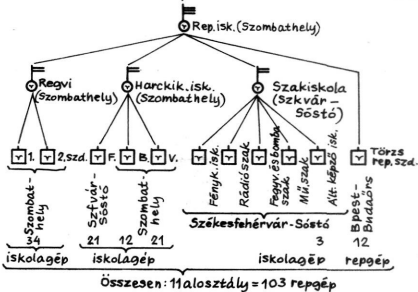
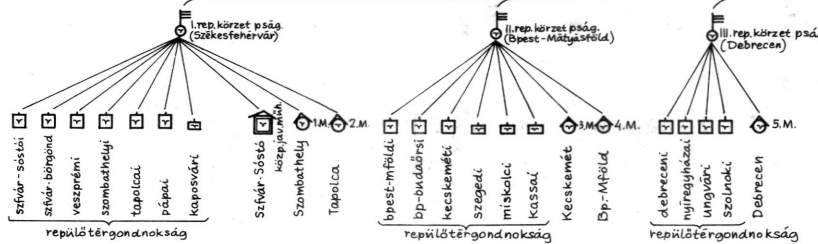
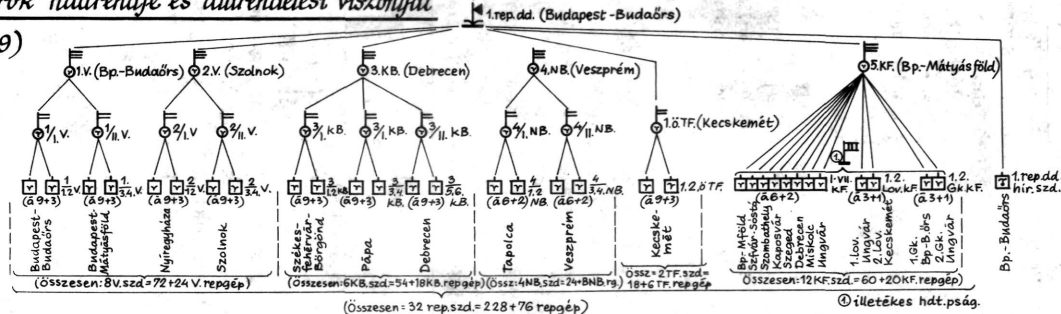
68 HL HM Eln. 1. a. — 1939 39000.

69 Gyakorlati szabályzat... i. m. 4./c. füzet 7. o.

70 Uo. 4./a. füzet 17. o.

A m.kir. honvéd légierők hadrendje és alárendelési viszonyai (1939)

Légierők parancsnoksága

Megjegyzés:

① KF rep.sz.d.-ok alárendelése
 - rep. szakkiképzés és az összes egyéb rep. szakközpontokban (ideértve a személyi ügyeket is) valamint az amagi ügyekben az 5. KF. rep. dd. és I. rep. dd. pság-ok után a legierők parancsnokságának
 - a köznevelési parancsnokságok, tegyelem, a földi erőkkel való együttműködés elméleti és gyakorlati kiképzés és együttműködés, valamint az illetékes parancsnoki jogkör tekintetében a hadrend szerinti illetékes hadtest (seregtest) parancsnokságának.

A kB. ezred felépítése, gépállománya, rajainak száma azonos volt a vadászéval. Századainak létszáma természetesen nagyobb volt: 95 fő, amiből 6 volt ht. főtiszt és 50 hajózó. A bombázórepülő-századokat a földi célok elleni harc legkisebb, míg az osztályt a legnagyobb harci egységének tekintették.⁷¹

A NB. ezred századai 6+2 táborig, 3 gyakorló és 1 műrepülőgéppel rendelkeztek. 34 fős hajózóállományából 6 volt ht. főtiszt. A század rendszeresített állományát 68 főben állapították meg.⁷²

A TF. századokon belül nem képeztek rajokat. Itt magasabb volt a ht. főtisztek aránya (10 fő) és a hajózólétszám is 38-at tett ki, míg az összlétszám 66 volt. Repülőgép-állománya 9+3+3+1.

A KF. századok sem oszlottak rajokra. A hadtestek századai 6 ht. főtiszttel, 17 hajózóval (összesen 42 fő) és 6+2+3+1 repülőgéppel, míg a lovas, illetve gépkocsizó dandároké 2 ht. főtiszttel, 9 hajózóval, összesen 23 fővel és 3+1+2+1 repülőgéppel rendelkeztek.

E szervezés fő gyengéje az volt, hogy a külső és belső kényszerítő körülmények hatására a kötelékek számának növelésére törekedtek ahelyett, hogy kevesebb, de ütőképesebb alegységgel rendelkeztek volna. Ez különösen az osztályok önálló alkalmazásánál bosszulhatta meg magát.

A három repülőkörzet-parancsnokság állományába 2945-en tartoztak, de ebből csak 59 volt „katonai állományú tiszt.”

A légierő megfelelő kiképzettségű utánpótlásáról a repülőiskola gondoskodott, melynek repülőgépvezető-iskolájában (Regvi.) 120, harckiképzési iskolájában pedig 3x30 hallgató számára biztosítottak helyet. A repülő akadémián 84 akadémiakust és 25 alantisztizti tanfolyamos hallgatót tanítottak.

A légierő összlétszáma 6075 főt tett ki, ebből 393 volt ht. tiszt, illetve 479 repülőfegyvernemi, s 3273 a sorlegénység.

⁷¹ Gyakorlati szabályzat repülőcsapat számára. (Tervezet) 4./b. füzet. A bombázó repülőök harckiképzése Ht. K.: Sz-344. 7-8. o.
⁷² HL HM Eln. 1. a. — 1939/39000.

**A repülőszázadok állományának változása
(1939—1941)**

Század	Szervezési év	Századok száma	Ht. főtiszt	Hajózó-állomány	Összlétszám	Repülőgép-állomány
			századonként			
(hdt/dd) KF.	1939/40.	8/4	6/2	17/9	42/23	6+2+3+1 3+1+2+1
	1940/41.	10	6/2	19/1	44/25	8+3+1 4+2+1
TF.	1939/40.	2	10	38	66	9+3+3+1
	1940/41.	2	10	39—51	69—99	12+3+1
V.	1939/40.	8	3	14	44	9+3+3+1
	1940/41.	8	2	15	53	12+6+1
B.	1939/40.	10	6	34—50	68—95	9+3+3+1 (NB) 6+2+3+1 (kB)
	1940/41.	10	6	30—50	84—102	12+3+1

Mint e táblázatból kitűnik, minden erőfeszítés ellenére sem voltak képesek 1939 nyaráig a szervezés terén — a KF. századok kivételével — *lényegeset* előrelépni. A vadászszázadok gépállománya vonatkozásában már a kezdet kezdetén kénytelenek voltak meghátrálni, az előző évi célkitűzések (15+3) is meghaladták lehetőségeiket. Ez a szervezet még csak egy nagyon gyengécske volt, amit nagy ütemben kellett volna erősíteni, századainak és repülőgépeinek számát növelni ahhoz, hogy a tervezett korszerűséget és ütőképességet elérjék. Ugyanis a szomszéd államok is lázasan fegyverkeztek.

A környező államok légierejének állománya 1937-ben⁷³

Ország	Repülőszázadok száma				A tartalékkal összesen		Személyzet	
	F.	V.	NB.	KB.	repülőszázad	repülőgép	tiszt	legénység
Csehszlovákia	24	21	9	6	60	1300	800	6800
Románia	10	12	3	3	28	800	600	10 000
Jugoszlávia	21	10	9	9	49	900	800	8000

Az új fegyvernem fejlesztése ezt követően még nagyobb ütemben folyt, különösen a személyi feltöltés terén. Pl. a jugoszláv légielő kötelekében 1938 végén 980 tiszt, 1600 tiszthelyettes, 720 géppuskalövész és 7500 sorállományú, összesen 10 800 fő szolgált. A két repülődandár állományába 8 repülőezred tartozott, de ezek valamivel gyengébbek voltak a magyar egységeknél, mivel csak 3—3 századból álltak. Bár századainak száma mindössze 24 volt, tehát 8-cal kevesebb a magyarokénál, 470+340 (hadi+tartalék) repülőgéppel rendelkeztek, szemben a magyar 228+76-tal. Tehát a századaik jóval erősebbek voltak!⁷⁴

Ennek ellenére a magyarok e szervezési intézkedést sem tudták zökkenőmentesen megvalósítani. Egy 1939. szeptember 13-i rendelet⁷⁵ már arról tudat, hogy a légierő október 1-jei átszervezése „az alábbi eltérésekkel hajtandó végre”: az építkezések befejezéséig — kb. 1940. május 1-ig — az 1. repülődandár-parancsnokság Budaörs helyett Budapesten: az 1/V. repülőosztály-parancsnokság és az 1/2. V. repülőszázad Budaörs helyett Mátyásföldön; a 2. V. repülőezred Szolnok helyett Börgöndön marad. Ugyancsak nem települt át Szombathelyről a 3/I. k.B. repülőosztály-parancsnokság és a 3/1—2. k.B. repülőszázad Börgöndre, sem a 3 III. k.B. repülőosztály-parancsnokság és a 3 5—6. k.B. repülőszázad Debrecenbe. A vadász iskolaszázad egyelőre nem költözött át Börgöndről Szombathelyre. A Repülőgépezet Iskola osztályparancsnokság és az 1—2. Repülőgépezet Iskola század Ungváron maradt. Átmenetileg tehát módosult a légierők eredeti területi elhelyezése.

Nemcsak az építkezések elhúzódása okozott gondot, hanem az is, hogy még az ilyen gépállományú repülőszázadoknak sem tudták biztosítani a szükséges repülőgépmennyiséget. Ezért — átmeneti megoldásként — csak személyileg állt fel az 1/I. és 2/I. V. repülőosztály-parancsnokság, valamint az 1/1. és 2/1. V. repülőszázad. Tehát a tervezett 8 V. század 25⁰₀-a repülőgépek nélkül létezett. Úgyszintén elhalasztották az 1—2. lovas és 1—2. gépkocsizó KF. századok gépekkel való feltöltését. Ilyen körülmények között viszont nehéz ütőképességről beszélni még akkor is, ha úgy döntöttek, hogy: „Az ütőképesség érdekében

⁷³ Szentnémedy Ferenc: Visszapillantás a légügy múlt évi fejlődésére. *Magyar Katonai Szemle* (MKSz), 1938/1. sz. 124. o.

⁷⁴ Péter Ernst: Die Luftstreiträfte Jugoslawiens. *Osterreichische Militärische Zeitschrift* (ÖMZ) 1979/2. sz. 124. o.

⁷⁵ HL HM Eln. 1. a. — 1939.39000. (213C/M).

a fel nem állított (csak állományilag, azaz személyileg felállított) alakulatok és pságok személyzete a le. pság-a intézkedése szerint a ténylegesen meglevő alakulatokhoz (pság-okhoz) nyer beosztást." De ettől még nem nőtt a harci érték, mert azoknál az alakulatoknál is kevés volt a repülőgép, az üzemanyag stb. . . ! Hiszen Hány ezredes egy 1939. július 29-i jelentése szerint⁷⁶ a rendelkezésre álló repülőgépek mennyisége — a pillanatnyi bevetetőségi állapotuktól függetlenül — a következő volt: 87 vadász (a szervezési táblázat szerinti szükséglet 96), 100 bombázó (104 helyett), 49 KF. (a „kelláladék” 80) és 16 TF. (az igényelt pedig 24). Tehát a rendszeresített 304 helyett 252 repülőgépe volt a légierőnek.

Bár ekkor még az ejtőernyős századot hangsúlyozottan földi alakulatnak tekintették,⁷⁷ az 1939. október 1-jei felállítására vonatkozó döntés annyiban érintette a légierőt is, hogy a század „illetve annak legalább kerete” kiképzésének megkezdéséhez biztosított 3 Caproni és 2 Savoya személyzetét (20 fő) a Légierő Parancsnokságnak tartósan vezényelnie kellett az alegységhez, sőt még a kiképzés üzemanyagköltsége — évi 240 150 P. — is a légierőt terhelte.⁷⁸ Mivel a századot Várpalotáról Pápára helyezték, repülő szakügyekben a 3/II. kB. repülőosztálynak, állományügyekben és gazdasági-közigazgatási szempontból pedig a pápai repülőtergondnokságnak rendelték alá.⁷⁹ Ezt a döntést rövidesen annyiban módosították, hogy az utóbbi vonatkozásban nem a reptérparancsnoksághoz, hanem a 4/III. zászlóaljhoz kapcsolták az ejtőernyős századot, mert nem terhelhette a Légierő Parancsnokság önálló költségvetését e nem hozzá tartozó alegység.⁸⁰

Időközben azonban kezdetét vette a német-lengyel háború. Az itt szerzett tapasztalatokat szintén igyekeztek felhasználni a magyar haderő, s ezen belül a légierő korszerűsítése, fejlesztése terén is. Most csak a szervezéssel kapcsolatos megállapításokat emelem ki.⁸¹ Feltétlenül említésre méltónak tartották az alá- és fölérendeltségi viszony szabályozását. Ennek lényege, hogy a felderítőrepülő-kötelékek békében egyáltalán nincsenek alárendelve a földi erőknek, háborúban viszont az illető seregetest *szervezetszerű* hadrendjébe tartoznak. A harci repülőök azonban a hadjárat során sem voltak alárendelve a szárazföldi parancsnokságoknak, csak azokkal — kívánalmaik szerint — szorosan együttműködtek. A földi és repülőparancsnokok egyenrangúak voltak — hangsúlyozták Csatay tábornokék. A vadászrepülőök szervezetéről a következőket jelentette a bizottság: a hármás, illetve kettes módszer valósult meg, melynek lényege, hogy 3 raj (egyenként 2—5 repülőgép) alkotott egy századot, amiből ugyancsak három egy osztályt, s az ezred is három osztályból állt. Két-három ezredből szerveződött a dandár, s két dandárból egy hadosztály.

Végül, rendkívül pozitívnak ítélték azt a tényt, hogy a légvédelmi tüzérség a légierőnek szervezetszerű részét képezte, tehát már békében a legszorosabb együttműködést valósíthatták meg.

Mint látható, *lényegi* észrevételeket tettek, melyekből egyesek megvalósíthatók lettek volna — a KF. századok kettős alárendeltségének a megszüntetése —, mások viszont, a magyar lehetőségeket tekintve, túlzóak, mint pl. a

76 HL Vkf. Eln. 1. — 1939/4301.

77 Ua. 1939/4415.

78 HL HM Eln. 1. a. — 1939/47605. (HL HM Eln. III. Csfség. — 1938/47726.).

79 Uo. 1939/47605.

80 Uo. 1939/47605. (50882.).

81 HL Vkf. Eln. 1. — 1939/3185.

szárazföldi parancsnokságokkal azonos jogkörű repülőparancsnok. A magyar légierő szempontjából megoldhatatlan lett volna a német szervezés adaptálása, ennek ellenére még a nagyságrendi különbségek figyelembe vételével is nagy az eltérés a német és magyar vadászerekek lehetőségei (54-135 ill. 36+12 repülőgép) között. Talán az ebből levont megfelelő következtetés lehetett volna a legfontosabb tanulság a szervezeti felépítésre vonatkozóan. S ha ennek megvalósítását az anyagi-beszerzési lehetőségek akadályozták is, olyan konklúzió születhetett volna, hogy akkor *kevesebb, de valóságban ütőképes* köteléket állítsanak fel!

Az erőfeszítések azonban időnként az irrealitás irányába csúsztak el. Erre talán az egyik legjellemzőbb példa, hogy amikor 1939. november 23-án Hány László ezredes kihallgatáson kérte Horthy Miklóstól felmentését — amit a kormányzó nem fogadott el — egyben javaslatot tett a Légügyi Minisztérium felállítására.⁸² Ennek szükségességét azzal támasztotta alá, hogy bár a legköltségesebb fegyvernem, ugyanakkor — mint a háborús tapasztalatok bizonyítják — a leghatásosabb is. Viszont az is tény, hogy a honvédségre vonatkozó általános alapelvek alapján vezetett magyar légierő „ólomlábakon jár”, ütőképtelen. Éppen a cselekvési szabadság érdekében szükséges a Légügyi Minisztérium létrehozása. Mint ilyen, önálló költségvetéssel rendelkezne, s nem a honvédelmi tárca 10—12, hanem — mint külföldön — kb. 70%-ával. Ha megteremténék az önálló minisztériumot — jött az oly sokszor bevált érveléssel — olyan előnyhöz jutnának, amely Romániával, Jugoszláviával és Szlovákiával szemben végérvényesen biztosítaná a légi fölényt.

Megítélése szerint ez nem igényelt volna új szervezetet, mivel a személyzet rendelkezésre állt, mindössze a légügyi minisztert kellett volna kinevezni. A HM-ben sem lett volna szükség párhuzamos szervre, mert ott „úgysem ismerik a légierő fegyverzetét.” Az együttműködés irányítását a vezérkari főnökre javasolta bízni, ezért a Légügyi Minisztérium is a vezérkari irányelvek szerint dolgozott volna.

E javaslattal kapcsolatban Werth gyalogsági tábornok úgy foglalt állást, hogy a légierőnek a honvédség szerves részét kell alkotnia, különben a vezérkar főnöke nem képes befolyásolni szervezését, kiképzését, felszerelését. A légierő parancsnoka különben is önálló. Végül annak a — helyes — véleményének adott hangot, hogy „ha áldozatot hozunk, akkor a harcérték nőjön”!

Valóban, Hány ezredes itt nagyon elrugaszkodott a valóságtól. Ez azért elgondolkodtató, mert neki, mint az I. világháború egyik legeredményesebb magyar pilótájának, a különböző parancsnoki beosztásokban eltöltött két évtizedes tapasztalatával, a 30-as évek végi magyar légierő állapota pontos ismeretében nem lett volna szabad ennyire a fantázia rabjává válnia — még átmenetileg sem! Az adott gazdasági viszonyok nem tették lehetővé, az alig 30 századnyi és kellően fel nem töltött légierő pedig nem indokolta egy önálló miniszteriális irányító szerv létrehozását.

Időközben bizonyos fejlődés is tapasztalható, hiszen megteremtődtek annak a feltételei, hogy az 1939 őszén csak személyileg felállított, s a ténylegesen meglévő alakulatokhoz beosztott kötelékek önálló életet kezdjenek. Így a légierő parancsnoka már elrendelte,⁸³ hogy 1940. január 10-ével az 1/I. V. osztály-

⁸² Uo. 1940/3229.

⁸³ Uo. 1940/5294.

parancsnokság és az 1/1. V. század Mátyásföldön, a 2/I. V. osztályparancsnokság és a 2/1. V. század Nyíregyházán álljon fel. Ugyanezt kellett végrehajtania február 1-jére az 1. lovas KF. és a 2. gépkocsizó KF. századoknak Ungváron, valamint február 15-ére Budaörsön az 1. gépkocsizó, illetve Kecskeméten a 2. lovas KF. századnak.

A háborús készülődés, a nagy mennyiségű készletek szakszerű felhasználása érdekében elrendelték négy (51—54. sz.) honvédségi központi bomba- és lőszeraktár (BOLÓR) felállítását május 15-i határidővel Kisbéren, Harsányban, Pusztapótharaszton és Nógrádon.⁸⁴

A légierő további fejlődését az 1940. június 10-én jóváhagyott szervezési intézkedés⁸⁵ határozta meg. Azonban ez is azt érzékeltette, hogy a revíziós célkitűzések lépésről-lépésre történő megvalósítása kapcsán felmerülő újabb és újabb feladatok, a Romániával egyre feszültebbé váló viszony, az ellene való közvetlen háborús készülődés következtében még mindig nem tudtak átgondolt, hosszú távra szóló fejlesztési koncepciót kidolgozni. Továbbra is nemegyszer rögtönzésekre kényszerültek. Így az intézkedés jóváhagyásának idejére sem született végleges döntés a légierő 1940/41. évi fejlesztésével kapcsolatban. Ebben mindössze az került rögzítésre, hogy a légierőnél továbbra is 3 év a tényleges szolgálati idő; a repülőandár-parancsnok, tábornoki helyként történő beállítására csak akkor kerül sor, ha az erre a beosztásra tekintetbe jövő repülőtiszt tábornoki előléptetésre sorra kerül; s végül közölték, hogy a légi-erőre vonatkozó III. fejezet később kerül kiadásra.

A légierő szervezési intézkedését⁸⁶ csak 1940. július 30-án hagyták jóvá. Ebben harci erejének, ütőképességének közvetlen fejlesztése érdekében nem tettek sokat, hiszen a felállításra kerülő alakulatok közül a zöm nem harcoló volt, mint pl. a Légifényképező és Kiértékelő Csoport (LFKCs.), az 51—55. sz. BOLÓR, az 1—5. repülőüzemanyag-raktár és a légierő zenekara. Az egyedüli lényegi döntés az volt, hogy, az *ejtőernyősök is a légierő állományába kerültek*, s elhatározták zászlóaljja történő felfejlesztésüket.

Már itt is jelezték, hogy a Légierő Parancsnokság szervezete megváltozik, az ide vonatkozó helyesbítés kiadására később kerül sor.

E szervezési intézkedés nagyon kevésben tért el a békehadrend és alárendelési viszonyok tekintetében az előző évitől (3. sz. melléklet, 66. o.). Ennek kapcsán hangsúlyozni kell, hogy ettől kezdve alkalmazzák a hadrend előtti „béke-” jelzőt. Külön hadrend nem maradt fenn, bár feltétlenül meghatározták minden repülőkötelék háborús állományát. Erre vall az is, hogy a Szovjetunió elleni háború kezdetén alkalmazott öt századot különböző osztályokból különítették ki, ezáltal a köteléket hadrafogható állapotba helyezték.

Az 1939. évi szervezési intézkedéshez viszonyítva mindössze annyi a változás, hogy a 3 I. B. osztályt kivonták a 3. B. ezred alárendeltségéből, s 1. ö. B. osztályként közvetlenül az 1. repülőandár-parancsnokságnak rendelték alá, akár csak az 1. ejtőernyős zászlóaljat. Megszüntették a könnyű- és nehézbombázó elnevezéseket, egységesen bombázóezred nevet kaptak, de a B. és TF. repülő századoknál megkülönböztették az egy-, vagy kétmotoros repülőgépekkel rendelkező alegységeket. Az 1. ö. B. osztály létrejöttével a 3. B. ezredben belül meg-

⁸⁴ HL HM Eln. 1. a. — 1940/26681.

⁸⁵ Uo. 1940/40000.

⁸⁶ Uo. 1940. 40100.

változott a hadrendi számozás: a debreceni volt 3/III. osztály kapta a 3/I-es elnevezést.⁸⁷

A századok szervezésében sem voltak alapvető változások az előző évihez képest, ami említésre méltó, az a következőkben foglalható össze:⁸⁸ a vadászszázad kapott még egy negyedik („különleges”) rajt, így a hajózóállomány egy fővel, a századlétszám kilencel (53-ra) nőtt. Annyiban változott a század repülőgépekkel való ellátottsága is, hogy a tartalék repülőgépeket összevonta a kivonulókkal, illetve hárommal ténylegesen növelte a gyakorlógépek számát. Így ez a szervezés 12 kivonuló-, 6 gyakorló (futár-), és 1 műrepülőgépet biztosított. A B. ezredeknél különbség volt az egy-, vagy kétmotoros századok között. Bár mindkettőben változatlanul 6 ht. főtiszt szolgált, csak a kétmotoros század rendelkezett továbbra is 50 hajózóval, az egymotoros mindössze 30-cal. A századok létszáma ennek megfelelően eltérő volt: 102 ill. 84. A gépek megoszlása viszont mindkettőnél azonos. Itt csak a korábbi NB. századoknál mutatható ki növekedés az előző évihez viszonyítva, mert most minden század egységesen 12+3+1-gyel rendelkezett. A TF. századoknál is megkülönböztettek egy- és kétmotorosokat. A ht. főtisztek létszáma azonos volt, s nem különbözött az előző évitől, de a hajózóállomány az egymotoros századnál eggyel (39-re), míg a másiknál 51-re nőtt. A századok összlétszáma 69, ill. 99 főt tett ki, s a gépállományuk egyaránt — változatlanul — 12+3+1 volt. A hadtestek KF. századainak hajózóállománya — és összlétszáma is — kettővel, míg a dandárok KF. századai 1—1 hajózóval és nem hajózóval szaporodtak. A gépállomány 8+3+1, ill. 4+2+1-re változott, tehát itt sincs gépszaporulat.

Az ejtőernyősökkel kapcsolatban rögzítette az intézkedés, hogy az ejtőernyős csapat a légierő állományába kerül, azonban „gyalogsági fegyvernemének jellegét és egyenruházatát megtartja.” A fejlesztés következtében fel kellett állítani az 1. ejtőernyős parancsnokságot, a 2—3. ejtőernyős századot, valamint az ejtőernyős szállítórepülő-századot. Ez utóbbi szervezetét később szándékoztak véglegesíteni, a beérkező géptípusoknak megfelelően. Átmenetileg 6 hárommotoros Savoia Marchetti „SM-75” típusú géppel látták el. Maga az ejtőernyős század egy ejtőernyős és egy földi részlegre oszlott. Az ejtőernyős részleg állományába három golyószórós, egy géppuskás, egy nehézgéppuskás, egy árkász- és egy híradószakasz tartozott.

Az előző évben felállított repülőkörzet-parancsnokságokat megszüntették, a repülőtergondnokságok nevét pedig „repülő üzemi osztály”-ra változtatták.

Az 1940/41. és 1941/42. tanévben 25—25 főt szándékoztak beiskolázni a kassai repülő akadémiára. Tehát már ekkor eltértek a Légierő Parancsnokság 1938. augusztus 3-i, a légierő rendszeres utánpótlására vonatkozó javaslatától, mert abban az 1942. évtől kezdve 40 avattal számoltak. Tehát közel 38%-kal kevesebbet vettek fel! (Különbösen ezzel kapcsolatban az 1. vkf. osztály is kénytelen volt megjegyezni zárójelben, hogy „igen kevés.”)⁸⁹ Ennek kimutatható okát nem találtam az iratokban.

Egyébként a szervezési intézkedés szerint a költségvetésben biztosított 8955 fős állományon belül a légierőnél a 482 ht. tiszt helyből 428 volt repülő fegyvernemű, s a honvédség 158 462 csapatlegénységéből a repülő csapatlegénység

⁸⁷ HL Vkf. Eln. 1. — 1940/573.

⁸⁸ HL HM Eln. 1. a. — 1940/40100.

⁸⁹ HL Vkf. Eln. 1. — 1940/4408.

megoszlása a következő volt: 1502 ht., 1017 továbbszolgáló és 2733 sorállományú. Ezt összevetve a meglévővel azt tapasztalták, hogy 5 vkszt., 2 műszaki törzskari, 43 ht. és 47 tsz. repülőtitst hiányzott.⁹⁰ Pedig a ht. tiszti állomány növekedése közel 20, a legénységé 60⁰/₀-os!

Az 1. repülődandár állományába összesen 326 táborig, 120 gyakorló és 32 műrepülőgépet, összesen 478 harceszközt rendszeresítettek.

E szervezési intézkedés értékelésétől eltekintek, részben azért, mert — mint látható volt — nem sokban különbözött a korábitól, másrészt, mert ilyen formában életbe sem lépett. Egyedül talán az ejtőernyős csapat fejlesztését kell kiemelni, ami arról tanúskodik, hogy a háború ezirányú tapasztalatait felhasználva⁹¹ akarták korszerűbbé tenni e vonatkozásban is a légierőt.

A megvalósulást az akadályozta meg, hogy az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés visszacsatolta Magyarországhoz Észak-Erdélyt, s így bizonyos vonatkozásban új helyzet állt elő. Ezért Horthy Miklós szeptember 3-i döntése alapján meghosszabbították a 39 000-es szervezési rendelet hatályát azzal, hogy az évközben kiadott módosításokkal együtt kell figyelembe venni, s a 40 000-es, ill. 40 100-as intézkedésből megvalósítandó az 1. ejtőernyős zászlóaljnak a légierő állományába való beállítását, az I—III. repülőkörzet-parancsnokság megszüntetése és a repülőüzemi osztályok felállítását.⁹²

A szervezési utasításban kapcsolatban — részben a tapasztalatok, részben a bekövetkezett területi változások figyelembevételével — tett észrevételt az 1. vkf. osztály 1940. szeptember 18-án.⁹³ Ebben javasolta az ezredparancsnokságok megszüntetését, a KF. századok osztálykötelékben való összefogását. Szerintük a légierő továbbfejlesztése szélesebb alapokra helyezett kiképzőkeretet kívánt, ezért sürgették, hogy az iskolaezred-parancsnokságot alakítsák át kiképző- és gyakorlótábor-parancsnoksággá. Az osztály sürgette az új hadrendi számozás bevezetését. Alapvető feladatnak tekintették, hogy Kolozsvárra telepítsenek egy vadászosztályt és egy közelfelderítő századot.

Ennek megfelelően konkrét javaslatot tettek a következő szervezési változások végrehajtására: három felderítőosztály-parancsnokság felállítása (Kolozsvár, Budapest és Kaposvár helyőrségben); az 1. gépkocsizó és 2. lovasdandár KF. századaiból létrehozni a kolozsvári IX. KF. századot, míg az 1. lovas- és a 2. gépkocsizó dandár KF. századaiból a X. KF. századot (Ungvár); kiképző- és gyakorlótábor-parancsnokság szervezése Szombathelyen dandárparancsnoksági jogkörrel.

Indítványozták, hogy a budapesti 1/I. V. osztályt helyezték át Kolozsvárra, az 1. ö. TF. osztályt Kecskemétre Budaörsre, a 4/I. B. osztályt Tapolcáról Kecskemétre, az 1. ejtőernyős zászlóaljat Pápáról Tapolcára, a 2/II. V. osztályt pedig Börgöndről Szolnokra. Mint látható, a csapásmérő erőt igyekeztek eltolni, hogy így is biztosítsák a visszaszerzett Észak-Erdély megtartását, esetleg Dél-Erdély későbbi visszacsatolását.

Mindezzel kapcsolatban a légierő parancsnoka tett észrevételt, melynek lényege, hogy nem ért egyet az ezredparancsnokságok megszüntetésével, sem a táborparancsnokság felállításával. A légierő belső átszervezésének elhalasztá-

⁹⁰ Uo.

⁹¹ HL HM Eln. 1. a. — 1940/726Bbk (589/Bbk).

⁹² Uo. 1940/40200.

⁹³ HL Vkf. Eln. 1. — 1940.4408.

sát javasolta, viszont a csapatáthelyezéseket és a felderítőszázadok hadsereg-felderítőosztályokba történő összevonását helyeselte.

Erre az 1. vkf. osztály szeptember 27-én újabb javaslattal élt.⁹⁴ egyenlőre maradjon a jelenlegi szervezet; 1940. november 1-jéig a Légierő Parancsnokság terjesszen fel részletes javaslatot a legutóbbi háborús készütség tapasztalatainak figyelembe vételével; ez az új szervezet 1941 januárjában lépjen életbe, s addig csak az elkerülhetetlen csapatáthelyezéseket, átszervezéseket, valamint a Légierő Parancsnokság központi szervezetének módosítását hajtásák végre.

Egy szeptember 29-i irat szerint⁹⁵ megvalósíthatók a 40 000-es szervezési intézkedés alapvető pontjai. Ugyanakkor eltérés, hogy az 1. V. ezredparancsnokságot Mátyásfüldre, a 2. V. ezredparancsnokságot és az 1/I. V. osztályt Kolozsvárra, az 1. ö. TF. osztályt Budapestre, a 3/III. B. osztályt pedig Kecskemétre szándékoztak telepíteni.

László Dezső vk. ezredes, az 1. vkf. osztály vezetője az előrelépés fontos előfeltételének tartotta Hány ezredes és közvetlen munkatársainak menesztését, mert az ő közreműködésükkel nem látta biztosítottnak a változtatások sikeres végrehajtását. Ezért javaslatot is tett felváltásukra.⁹⁶

Tehát 1940 őszére egymást érték azok az események, amelyek egyre bonyolultabbakká tették a légierő gondjainak megoldását, illetve megalapozott fejlesztését. Többszöri módosítás és halasztás után október 6-án végül mégis megszületett a döntés: december 1-jével hatályon kívül helyezték a 40 000-es intézkedést, s ekkortól léptek életbe az új „Szervezési intézkedések az 1940/41. évre.”⁹⁷

Ez a rendelet egyértelműen érzékelteti, hogy a honvédség vezetői látták a kudarcot, sőt az alapvető okokat is, hiszen a bevezetőben a honvédelmi miniszter hangsúlyozta: „Külön súlyt helyeznek a *szervezés anyagi megalapozására*, továbbá a *kiképzési szempontból fontos szükségleteknek* idejében történő, *megbízható biztosítására*.” (Kiemelés tőlem — Sz.M.) Azonban kevés volt e meghatározó tények felismerése, az adott körülmények között nem tudtak érdemben tenni a feltételek javítása érdekében.

Ez az intézkedés csak a hatályba lépés dátumában és néhány kisebb jelentőségű kérdésben tért el az előzötől. A felállítandó — már ismertetett — új alakulatok mindössze egyvel bővültek: létre kellett hozni egy repülőtergondnokságot Kolozsvár—Szamosfalván is.

Észak-Erdély visszacsatolása következtében természetesen bizonyos változások következtek be a hadrendben és alárendelési viszonyokban. (4. sz. melléklet, (76. o.), valamint a területi elhelyezkedésben is.

Mint a 4. sz. mellékletből látható, az 1. V. ezredparancsnokság Budaörsről Mátyásfüldre, az 1/I. V. osztályparancsnokság pedig Kolozsvárra települt át, de mint 2/II. V. osztályparancsnokság. A 2. V. ezred parancsnoksága pedig Szolnokra, 1 1. V. osztályparancsnokságként. Az 1. ö. TF. osztály és a LFKCs. Budaörsre költözött. A 3 B. ezrednek mint 3 I. osztályt ismét alárendelték a börgöndi 1. ö. B. osztályt, a debrecenit átszámolták 3/II. osztállyá, míg a pápai 3/III. osztályként áttelepült Kecskemétre. Összességében tehát az állapítható

94 Uo. 1940/4408. (4685.).

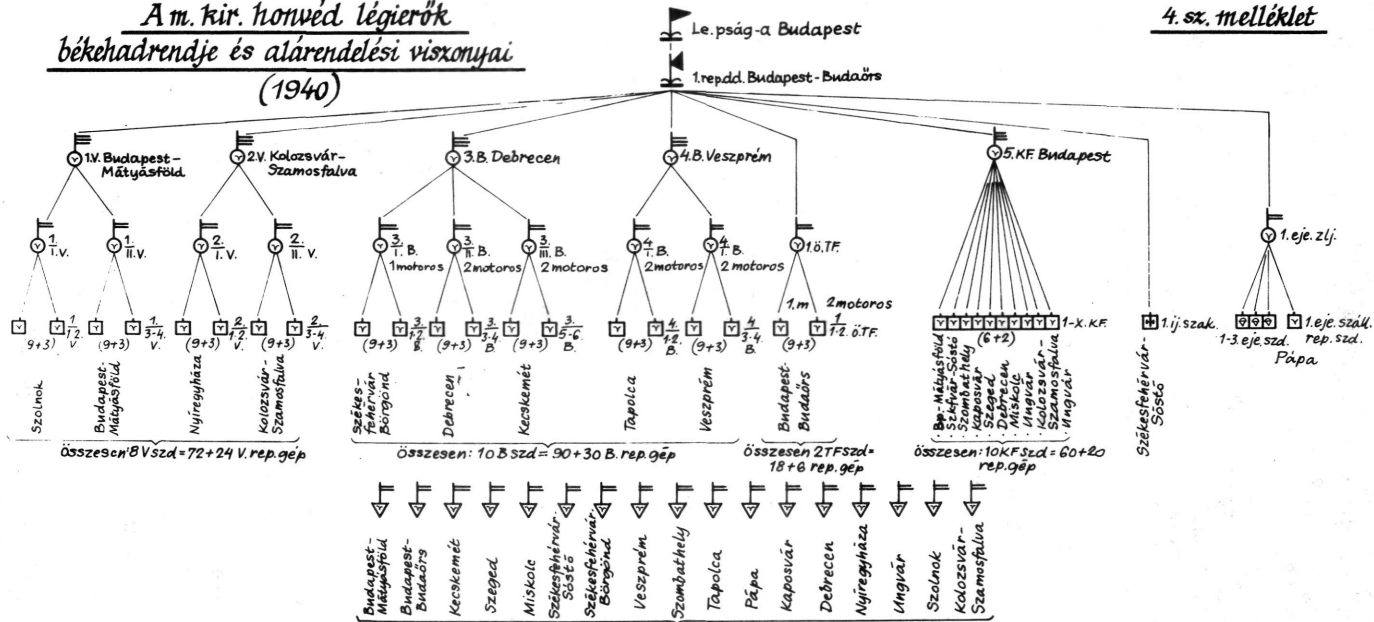
95 Uo. 1940 5261.

96 Uo. 1940.5194.

97 HL HM Eln. 1. a. — 1940 40400., illetve HL Vkf. Eln. 1. — 1940/658.

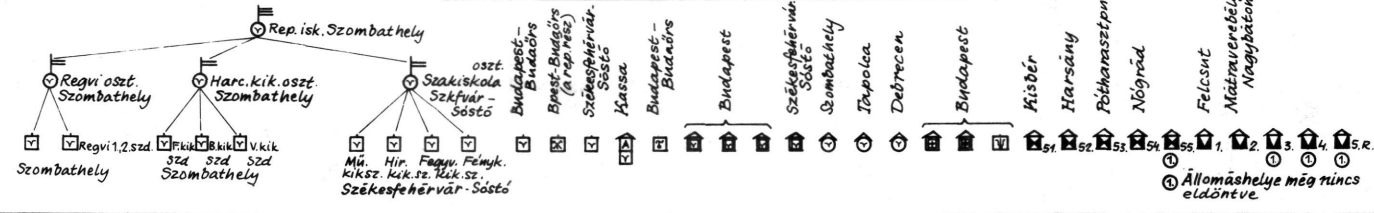
A m. kir. honvéd légi erők békehadrendje és alárendelési viszonyai (1940)

4. sz. melléklet

1-17. rep. tér gondnokság a rep. tér pk.-nak, - az anyagi és szakügyekben a rep. tér parancsnok útján a le. pság-ának van alárendelve.

Le. pság-ának közvetlenül alárendelve:

① Állomáshelye még rünc előtve

meg, hogy tovább erősítették az ország keleti részében állomásozó légi csapásmérő erőket.

Az ejtőernyős zászlóaljjal kapcsolatban mindössze annyi a változás, hogy csak 58 főt szándékoztak bevonultatni Pápára, a fennmaradó 237 újoncot az alak kiképzés után önként jelentkezés alapján tervezték kiválogatni.

Az érvényes hadrend tehát 8 vadász-, 10 bombázó-, 2 TF., 10 KF. és 1 szállítószázadban, 326 repülőgépben rögzítette a repülődandár állományát, és nem 51 században és kb. 500 hadirepülőgépben, mint az egyik irodalomban szerepel.⁹⁸ A véglegesített állományt a következő oldal táblázatának vonatkozó rubrikája részletezi. Mint látható, a tervezetnél is nagyobb volt a növekedés.

A módosítások, javítgatások sorozata azonban még ezzel sem szűnt meg. A nagyszámú repülőbaleset okainak kivizsgálása kapcsán — mint láttuk, László vk. ezredes alapvetően a légierő vezetőit marasztalta el, s tett javaslatot felváltásukra — a vezérkar főnöke 1940. november 14-i átiratában⁹⁹ közölte a honvédelmi miniszterrel, hogy a légierőt, légvédelmet és légoltalmat a „korszerű kívánalmaknak” megfelelően „légierő” elnevezéssel a HM keretén belül *egységes irányítás alá* kívánja helyezni. Ez lényegében a német elvekhez való közelítést jelentette, amit meg is fogalmaztak. „Ez a szervezési tervet közelíti meg a mi viszonyunkra alkalmazott német legfelső légügyi szervezetet.”

Az 1. vkf. osztály ezzel kapcsolatban elkészített javaslatának a lényege az volt, hogy *a légierő vezető szervezete békében és háborúban azonos legyen.* Ennek megfelelően a Honvédelmi Minisztériumban Légügyi Főcsoportfőnökséget szándékoztak létrehozni a „légi haderő” ügyeinek intézésére, amin belül repülő, légvédelmi és légoltalmi csoportfőnökségek alakultak volna. A felállítandó légihadsereg-parancsnokságot anyagi vonatkozásban a légügyi főcsoportfőnöknek, míg hadműveleti-kiképzési téren a vezérkar főnökének javasolták alárendelni. A légi hadsereg állományába egy repülőhadtest (repülő harci erők, ejtőernyős alakulatok és egyéb kivonuló repülőalakulatok), a légierő-közvetlenek (repülőkörzet-parancsnokság; felderítőrepülő, légvédelmi híradó- és műszaki csapatok; menetalakulatok, iskolák, kiképző és gyakorlótábor, intézmények és raktárak), valamint egy légvédelmi hadtest (honi kivonuló légvédelem) tartozott volna az elképzelések szerint.

⁹⁸ Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt. (1920—1945) Kiadta és sajtó alá rendezte: *Dálnoki Veress Lajos*. München, 1972. 226. o.

⁹⁹ HL Vkf. Eln. 1. — 1940/5534.

*A légierő állományának változása
(1939—1941)*

Szervezési év	RENDSZERESÍTETT										
	Ht. tiszt	legénységi	KF.	TF.	V.	B.	összesen	tábori	gyakorló	mű-	összesen
	állományú		század					repülőgép			
1939/40.	393	3273	12	2	8	10	32	304	108	32	444
1940/41.	472	8370	10	2	8	10	30	326	118	32	476

A tervezetben az egyesített vezető szervnek ismét kettős elnevezést javasoltak: HM Légügyi Főcsoportfőnökség, egyben Légierő Parancsnokság, így a légierő élén a légügyi főcsoportfőnök állt (HM főcsoportfőnöki beosztásban), de egyben ellátta a légierő parancsnokának (hadseregparancsnoki) jogkörét.

Az osztály Werth gyalogsági tábornok javaslatára bizonyos változtatást eszközölt e tervezeten, mégpedig olyan formában, hogy az egyesített vezető szerv elnevezése „Légierő parancsnokság” (egyben HM Légügyi Főcsoportfőnökség) legyen, melynek élén a légierő hadseregparancsnoki jogkörrel rendelkező parancsnoka (egyben csoportfőnöki hatáskörrel) álljon.

A vezérkar főnöke sürgette e szervezet mihamarabbi létrehozását, mivel „Ez békében biztosítja az ország légi biztonságának céltudatos és összhangban levő megteremtését, a korszerű követelményekhez való alkalmazkodást. Háborúban gyorsan és céltudatosan képes megteremteni azokat a szükséges rendszabályokat, amelyeket az ország légi biztonsága megkövetel.”

Ez az irat azért is érdekes, mert csatolták hozzá a német, olasz, brit, jugoszláv, román, török, görög és bolgár légierők legfelsőbb vezető szervének vázlatát, hogy megfelelő viszonyítási alapot adjanak. Ebből csak a román légierőt emelem ki, bár van egy olyan gyengéje, hogy még a második bécsi döntés előtti állapotokat tükrözi! Itt a Légügyi- és Tengerészeti Minisztériumnak alárendelt légierő parancsnokság három repülőkörzet-parancsnoksággal és a légvédelmi tüzérséggel rendelkezett. Az 1. repülőkörzet-parancsnokság (Kolozsvár) állományába tartozott a 2. F. ezred (Szamosfalva) és a 2. V. ezred (Torda). A 2. repülőkörzet-parancsnokság (Iasi) alárendeltségébe az 1. és 3. F. ezred, valamint a 3. B. ezred volt szervezve. S végül, a bukaresti (3.) körzetparancsnokság az 1. és 2. B. ezredek (Brassó, illetve Pipera) tevékenységét irányította. Ezt össze lehetett hasonlítani a tervezett magyar szervezéssel.

Most ismét a m. kir. légierő fejlesztésének tipikus problémájával állunk szemben. Ugyanis — mint a legtöbb változat — ez szintén *tartalmaz előremutató elképzeléseket*. Ilyennek ítéltető az a törekvés, hogy a légierő béke- és háborús viszonyok között azonos legyen, így adott esetben biztosítsa a gyors, zökkenőmentes áttérést. Ugyancsak célszerű, a lehetőségeket hatékonyabban kihasználhatóvá tevő volt a légierő és a légvédelem egyesítése, egyetlen vezető szervnek való alárendelése. A fő gondnak ismét a kapkodás minősíthető. *Még életbe sem lépett a december 1-től érvényes új — illetve módosított — szervezési intézkedés, amikor ezzel a tervvel már eleve megücsösítették annak meg-*

valósítását, hiszen ez nemcsak a felső vezetést, hanem szükségszerűen a „repülő-seregtest” szervezését is érintette. Tehát megint nem adtak időt — mint eddig egyszer sem — az adott elképzelés megvalósítására, „kifuttatására”, hogy megalapozott *gyakorlati tapasztalatok* álljanak rendelkezésre. Ez természetesen hibának volna tekinthető, ha nem látnánk e kapkodás nagyon is kézzelfogható külpolitikai indítékait. Ugyanis annak következtében, hogy Románia 1940 nyarán területeket volt kénytelen visszaszolgáltatni a Szovjetunióknak, majd Magyarországnak, rendkívüli mértékben megingott II. Károly király diktatúrája. Ezt érzékelve a Vasgárdára és Antonescúra támaszkodva próbálta megszilárdítani pozícióját. A román szélsőjobb nacionalista hisztériájának következtében — ha lehet — még inkább ellenségessé vált a két ország viszonya. A bécsi döntések kárvallottjai: Szlovákia (az egykori Csehszlovák Köztársaság fennmaradt része) és Románia egyaránt versenyt futottak a német kegyekért, hogy a szövetséges segítségével állítsák vissza az eredeti helyzetet. Magyarország vezetői is ugyanezt tették ellentétes céllal, emellett azonban igyekeztek megteremteni a megtartás katonai feltételeit is. Ez a rögtönzések, kapkodások egyik magyarázata.

Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a légierő kritikus állapota szintén újabb és újabb „mentőakcióra” készítette az illetékeseket. A kialakult viszonyokat a vezérkar annyira súlyosnak ítélte, hogy 1940. december 6-án szükségesnek látta írásban lefektetni álláspontját.¹⁰⁰ Már a bevezetés is elgondolkasztó: „A légierő aggasztó helyzete több éves tévedések, hibák következménye.” Ezért mindenekelőtt a vezetést tették felelőssé, mert saját embereiket helyezték parancsnoki beosztásba. Mint az eddigiekből is kitűnt, sok más esemény is döntően szerepet játszott ebben. De magából az iratból is — túl a többször emlegetett „klikk rendszer”-en — kitapinthatók a sokkal komolyabb okok, mélyebb mozgatórugók. Az egyik ilyen a vezérkar hatalomféltése, minden más befolyásoló tényezővel való ingerült szembehelyezkedése. Csak ilyen gondok motiválhatták, hogy Horthy kormányzó 1938 őszi, a légierő önállósításával kapcsolatos döntését így értékeli: „A légierő jelenlegi vezetőszervét a légierő jelenlegi vezetősége illegális módon hívta életre... Egy bizonyos polgári klikk gyakorlati befolyást a Legfelsőbb Hadúri döntésre.” Ez a megállapítás is bizonyítja: igaza volt Teleki Pálnak, amikor a miniszterelnök arról panaszkodott Horthynak, hogy „Magyarországon jelenleg két kormányzati apparátus és két kormányzat van: az egyik a törvényes, a másik a... katonai kormányzat.”¹⁰¹ Ez az 1940. szeptember 1-jei vélemény megalapozottnak tűnik az előbbi okmány tükrében is.

Ennek alapvető oka abban keresendő, hogy 1940 közepére nagyon feszültté vált a helyzet a politikai és katonai vezetés között. Teleki, miután teljesültek az alapvető revíziós célkitűzések, levegővételhez akarta juttatni az országot, enyhíteni szándékozott az elmúlt 2,5–3 év gazdasági, pénzügyi erőfeszítésein, lazítani a fojtogató német szövetségen, Werth Henrik és a vezérkar viszont úgy ítélte meg a belátható jövőt, hogy a háború elkerülhetetlen, ezért nem szabad lefékezni a megindult hadseregfejlesztést! Az volt a véleménye, hogy a győri program teljesítésével mindinkább felszabaduló termelő kapacitásokat — 1940 nyarán ugyanis dekonjunktúra jelei mutatkoztak a hadiiparban — a

¹⁰⁰ Uo. 1940/5828.

¹⁰¹ Horthy Miklós titkos iratai. Az iratokat sajtó alá rendezte, magyarázó szövegekkel és jegyzetekkel ellátta: Szina Miklós és Szűcs László. Bp., 1972. 239. o.

haderők korszerűsítése érdekében kell kihasználni. Ez az alapvető tényező motiválta a miniszterelnök és a vezérkar főnöke viszonyát, vagy inkább: kapcsolatuk válságát.

Ugyanakkor a vezérkarnak a légierő vezető szervei „illegális” létrehozásával kapcsolatos állítása nem helytálló, hiszen láthattuk, hogy Werth gyalogsági tábornok alapvetően egyetértett a Gallo-féle javaslattal, mindössze a légierő felfegyverzésére vonatkozóan követelt magának befolyást.¹⁰²

A másik érzékelhető ellentét a vezérkariak és nem vezérkariak között húzó-dott. E helyzetkép szerzői azt is gondok forrásaként jelölték meg, hogy Hány ezredes tevékenysége alatt háttérbe szorult a légierő vezérkara.¹⁰³

Az 1. vkf. osztály szintén a légierő vezetői szemére vetette, hogy két év alatt sem voltak képesek egységes álláspontot kialakítani az általuk létrehozott szervezetről. Bár ebben volt igazság, mégsem lett volna szabad elhallgatni, hogy emellett, az anyagi tényezőkön túl, meglehetősen sok érdek, elképzelés — a miniszteré, a vezérkar főnökéé, a honvédség főparancsnokáé — játszott közre abban, hogy mindig valamilyen *kompromisszumos megoldás* született a légierő ügyében. Alig fogadtak el valamit, azonnal módosítani is akarták, hogy mégis a saját elgondolás domborodjon ki. Ezért csak részben igaz az a konklúzió, hogy: „Így a belső válsággal küzdő vezetés nem tudott megbirkózni az önállósággal.”

A vezérkar három ütemben javasolta megszüntetni e tarthatatlan helyzetet. Első feladatként jelölték a jelenlegi vezetők „haladéktalanul való eltávolítását”-t és új elgondolás kidolgozását a légierő kiszemelt vezérkari főnökével. Második lépésként a felső vezetést szándékoztak úgy átalakítani, hogy az biztosítsa szervezési-kiképzési-anyagi vonatkozásban a teljes önállóságot, de az egész honvédség támogatását is. Ezt úgy vélték megvalósíthatónak, ha a vezérkar főnöke felvonná „a földi és légierő vezérkari főnöke” elnevezést, a honvédelmi miniszter pedig „esetleg” a légügyi miniszteri címet is.

Harmadik ütemben pedig a légi-, légvédelmi és légoltalmi erők összevonására kerülne sor a korábbi egységesítési javaslat¹⁰⁴ szerint.

Az elképzelés bizonyos vonatkozásai már teljesültek is, hiszen Hány László ezredest 1940. december 24-én felmentették beosztásából, majd 1941. október 1-jén nyugdíjazták. Ezzel a magyar légierő legnépszerűbb parancsnoka (a „Tata”) vált ki az aktív szolgálatból. E tanulmánynak nem feladata egyes személyek részletes jellemzése, pár szót mégis szólni kell róla, mert így a szervezési gondok is érthetőbbekké válnak. Egykori növendéke, majd alárendeltje, Németh János repülő vkszt. ezredes még több évtizeddel később is nagy elismeréssel szólt „közvetlen, de nem bratyizó” modoráról, a pilótákkal való jó kapcsolatteremtő képességéről, hangsúlyozottan kiváló pilóta voltáról. Ez a kötődése sem akadályozta meg azonban a visszaemlékezőt abban, hogy úgy ítélje meg Hányt: „Kiváló dandárparancsnok volt. De magasabb parancsnoki beosztásra már alkalmatlan, hiányzott a magasabb — vezérkari — képzettsége!” Lényegében ezzel a ténnyel indokolta azt is, hogy nem volt képes

102 HL Vkf. Eln. 1. — 1938/3551.

103 A HL Vkf. Eln. 1. — 1940/5828. sz. ügydarabban erre jellemző példaként említették, hogy a rep. akadémián a tanulmányvezető csapatot vezető volt, pedig két vezérkari is teljesített ott szolgálatot.

104 HL Vkf. Eln. 1. — 1940/5534.

kialakítani (-tatni) légierő parancsnoki ténykedése idején egy néhány évre szóló, megalapozott elképzelést a légierő fejlesztésével kapcsolatban.

Háry ezredes helyét a nyugállományból 1940. december 24-én visszahívott Kenese Waldemár altábornagy vette át.

1941. január 15-én a HM Elnökség megküldte a vezérkarnak „Az egyesített légierők vezető szervezeteinek, s ezzel kapcsolatban a honvédség központi vezetésének átszervezésére intézkedés” c. anyagot.¹⁰⁵ Ebben lényegében megismételték az 1. vkf. osztály 1940. november 13-i átiratában — l. a 99. sz. jegyzetet — rögzítettekkel azzal a kiegészítéssel, hogy 1941. március 1-jével kell megszűntetni a légierő önállóságát, s életbe léptetni az új szervezést. Javasolták továbbá a „Honvédelmi miniszter helyettese” szolgálati állás rendszeresítését: betöltőjének kell biztosítani a HM két főcsoportja (a „Földi főcsoportfőnökség” és a „Légügyi főcsoportfőnökség”) közötti összhangot. Ez az elképzelés 1941. február 14-ével meg is valósult, amikor Győrffy-Bengyel Sándor gyalogsági tábornokot kinevezték miniszterhelyettesé.

Konkrét javaslatukat is vázolták a Légügyi főcsoportfőnökség felépítéséről. Ennek megfelelően indítványozták megalakítani a IV. (Repülő katonai), valamint az V. (Repülő anyagi) csoportfőnökséget. A VI. (Légoltalmi) csoportfőnökséget a meglévő Légvédelmi csoportfőnökség, valamint a 35. (légoltalmi) osztály összeolvasztásával tervezték felállítani. A Légierő Parancsnokság Jogi osztályát a IV. csoportfőnökség alárendeltségébe javasolták helyezni, mint 30. Repülő jogi osztályt.

Az V. csoportfőnökség állományát a 31. Repülő anyagi elvi (a Légierő Parancsnokság Anyagi elvi és mozgósítási osztályából), a 32. Repülő anyagi műszaki (a Légierő Parancsnokság azonos nevű szervéből), a 33. Repülő építési (a Légierő Parancsnokság építési osztályából), valamint a 32. Repülő költségvetési osztályából (ez a Légierő Parancsnokság Hadbiztonságából vált volna ki) szándékozták kialakítani.

Minden, a légierővel kapcsolatos fontos elvi, szervezeti, anyagi és személyi vonatkozású ügyben a honvédelmi miniszter, vagy helyettese döntsön — ajánlották.

Az Elnökség javaslata, hogy HM 1. a. osztály a légierő békeszervezete, az 1. b. osztály a légierő „M” szervezése, a 9. osztály pedig a tiszti utánpótlás tekintetében a légügyi főcsoportfőnöknek is legyen alárendelve.

Tehát Bartha Károly tábornagy alapvetően egyetértett Werthék elképzeléseivel, illetve bizonyos konkrét javaslataival tovább is ment azon. Az egyéb feladatok megvitatására az ekkor még katonai főcsoportfőnök Győrffy-Bengyel gyalogsági tábornok 1941. február 4-ére értekezletet hívott össze.¹⁰⁶ Ennek alapján Horthy Miklós 1941. február 14-én döntött a fenti kérdésben, így a miniszter kiadta „A m. kir. honvéd légierő és a központi vezető szerveinek átszervezése” tárgyú ügyiratát.¹⁰⁷ Ebben elrendelte az új szervezési intézkedés¹⁰⁸ 1941. március 1-jével való életbe léptetését. Ez *alapvetően az előbbieken részletezett vezérkarfőnöki és honvédelmi miniszteri elképzeléseket rögzítette, öntötte végleges formába.* Lényeges eltérésként csak az említhető, hogy — szemben a vezérkarfőnöki javaslattal — szétválasztotta a légügyi főcsoportfőnök és

105 Uo. 1941/4328.

106 Uo. 1941/4251.

107 Uo. 1941/4447., illetve HL Vkf. Hdm. Csfség — 1941/332.

108 HL HM Ein. Oszt. — 1941/10000.

a légierő parancsnoka beosztását. Az 1941. február 14-én légügyi főcsoportfőnökké kinevezett Littay András gyalogsági tábornoknak alárendelte a légierő parancsnokát.¹⁰⁹ Ez utóbbit felelőssé tette a légierő hadműveleti, valamint az őreá háruló anyagi fejlesztéséért, hadműveleti és harcászati ütőképességéért. Javaslatot kellett tennie — a vezérkari irányelvek alapján — a légierő hadműveleti alkalmazására és fejlesztésére, szervezésére; a csapatpróbák alapján a repülő és légvédelmi anyag rendszeresítésére, illetve az ezzel kapcsolatos módosításokra; a légvédelem korszerű színvonalon tartására; a személyi utánpótlásra.

Az új szervezeti intézkedésnek megfelelően 1941. március 1-jével kinevezték IV. csoportfőnöknek Grassy József vk. ezredest (a légierő parancsnoka eddigi 2. helyettesét), V. csoportfőnöknek Hellebronth Vilmos vk. ezredest, a légierő vezérkari főnökévé pedig Vörös Géza vk. ezredest, a II. hadtest volt vezérkari főnökét.¹¹⁰

Megszületett tehát az újabb — lassan már azt is nehéz megmondani, hogy hányadik — szervezési intézkedés, amely jelentős mértékben eltért az előbbiektől. Alig két év alatt megbukott az önálló légierő gondolata és gyakorlata. Bár az a tény, hogy a minisztériumban a szárazföldivel azonos főcsoportfőnökséggé emelték, s légi hadsereggé minősítették, feltétlenül pozitívnak lenne ítérendő, ha más tények nem arról győznének meg — mint a későbbi szervezés is mutatja majd —, hogy a *légierő harci része éppen hogy csökkent!* De ezt megelőzően is jelzés jelzést követett, melyekben mind egyértelműbben kirajzolódott a szomorú kép: még a repülődandár számára sem képesek biztosítani a megfelelő mennyiségű és minőségű repülőgépet.

Bertalan Árpád őrnagy, az ejtőernyős zászlóalj parancsnoka 1941. januárjában a vezérkar főnökének volt kénytelen jelenteni, hogy nem tudja folytatni a kiképzést, mivel mind az öt „SM-75” típusú repülőgépe javításban van.¹¹¹ Ezt a kritikus helyzetet arra akarta — nem egyszer — felhasználni Kenese altábornagy, hogy a polgári légiforgalmat (MALERT) beszüntessék, s állományát a légierőbe olvassák be. A légierő parancsnoka szerint ugyanis „A m. kir. honvéd légierőknek, a most meginduló *igen nagymérvű fejlesztése* (kiemelés tőlem — Sz.M.) során égetően szüksége van mind a légiforgalom személyzetére, mind annak anyagára egyaránt.”¹¹² Végső soron még az alárendeléssel is megelégedett volna, de minden ezzel kapcsolatos igényét kivétel nélkül határozottan visszautasították az illetékesek.

A légierő nem megfelelő helyzetéért az oda nem való vezetők is felelősek voltak. Hány ezredest a „klikkszellem” eltérése, erélytelensége, a „repülőcsínyek”, fegyelmetlenségek fölötti szemet hunyásáért menesztették. De ő legalább *repülő szakember volt.* Utódjáról, Kenese Waldemár altábornagyról — bár több évtizedet szolgált a légierőnél — ez nem mondható el! Ismét Németh Jánost idézem, aki 1925-ben Kenese — akkor őrnagy — növendéke volt Szombathelyen, majd később a vezető beosztású tábornok közvetlen munkatársa. Németh megkérdőjelezte Kenese repülőgépvezetői képességeit is, mert csak felszállni, majd néhány kör után leszállni látták („hol kerékre, hol három

109 *Vesztényi*: i. m. V. fej. 50. o.

110 HL Vkf. Hdm. Csfség — 1941/325/elv.

111 HL Vkf. Eln. 1. — 1941/4091.

112 Uo. 1941/4149.

pontra, de hogy éppen akkor úgy akarta-e, azt sohasem tudtuk. Soha, még egy 180, vagy 360 fokos bedölt fordulót sem láttunk tőle” — emlékezik vissza.

Természetesen felmerülhet a gyanú, hogy Németh János valami okból elfogult Kenesével szemben, túlzottan szubjektívak a megítélései. Azonban a maximális autentikusságra törekvő kutató sem tud pozitívabb portrét festeni az okmányok alapján sem. Nem érti például a légierő parancsnokát, aki a tisztí létszám gyors növelését úgy tartotta megoldhatónak, ha felozlatja az éppen felállított repülő akadémiát, hogy felavathassa a 82 hallgatót!! Milyen koncepciója lehetett a légierő vezető személyiségének, ha Werth Henrikhez küldött jelentésében le merete írni: „Az ütőképesseghhez a repülőknél nem akadémiai képzettségük kellene, hanem kik az ellenséges repülőket lelövik, bombát dobnak és kötelékekben harcolnak”?!¹¹³ Arról azonban nem beszélt, hogy hol terem ilyen pilóta? Hiszen harcirepülő alapkiképzést csak a repülő akadémián kaphattak! Képes lett volna a pillanatnyi létszámnövelés érdekében feláldozni — az anyagihiány miatt különben sem túl magas — kiképzettségi színvonalat. Pár hetes tanfolyamokkal ugyanis nem lehetett sem itt, sem másutt megfelelő színvonalú pilótaállományt teremteni. A vezérkar természetesen elvetette ezt a javaslatot, legfeljebb arra látott lehetőséget, hogy a kiképzést meggyorsítva a 3. évfolyamot 1941 tavaszán, a 2. évfolyamot őszén, míg az 1. évfolyamot 1942 tavaszán avassák fel.

Jellemző Kenese altábornagy felfogására, ahogy — ugyancsak a vezérkar főnöke számára „A légierő ütőképessege és fejlesztése”¹¹⁴ tárgyú jelentésében (1941. II. 12.) — a rendellenességek okait rangsorolta. Ez ugyanis nála — meggyőződésem szerint — fontossági sorrend volt! Tehát a légierő azért van abban a helyzetben, amiben van, mert: fegyelmezetlenek, nem tartják be a szolgálati szabályokat, katonátlan magatartásúak, szabálytalan és piszkos öltözetben járnak... stb. A 9—10. helyen említi a lényegét: a nagy létszám- és anyagihiányt, s ezt követően a budapesti irodaszolgálatra törekvés, előljáró-alarendelt közötti távolság be nem tartása (Németh János szerint már 1925-ben is a „drei Schritt vom Leib bleiben”, a három lépés távolság betartása jellemezte a közvetlen munkatársaival való kapcsolatát is), iszákosság, politizálás után a 17. okként az örökös átszervezést!

Hiszen sokkal inkább a korábban jelzett anyagi, beszerzési, gyártási okokkal, mint a piszkos öltözettel magyarázható jelentésének további része, melyben úgy jellemezte a pillanatnyi helyzetet, hogy a 30 repülőszázadból 12 keret, de az anyagot egyenletesen osztották el, így egyetlen kötelék sincs teljesen feltöltve. A 17 repülőter közül 10 felel meg, de — anyagiak hiányában — további 4 leromlásával lehet számolni.

Ennek ellenére 8 vadász, 4 bombázó, 7 felderítő és 5 szállítószázad felállítását javasolta. A légierő tisztjeinek 1/7-ét kiadó budapesti beosztásúak azonnali csapatszolgálatra vezénylésével szándékozott javítani a fennálló 3 ezredesi, 460 tisztí és 300 altisztí (!!) hiányon. Az azonban érdekesnek ítélnélhető — hiszen már 1941 február van, életbe lépett a jugoszláv—magyar örök barátságí szerződés — hogy a kiéptendő 12 repülőteret az ország keleti, délkeleti és déli körzeteiben javasolta biztosítani.

113 Uo. 1941/4180.

114 Uo. 1941/4673.

Egy indítványával viszont feltétlenül egyet kell értenünk: egy második századot csak akkor lehessen feltölteni, ha az első már komplett. Ezt kellett volna az első perctől alkalmazni!

Azonban ez a józan javaslat sem került meghallgatásra. Az 1941. február 12-én a „Huba-III.” hadrendfejlesztéssel kapcsolatban tartott értekezlet jegyzőkönyve¹¹⁵ arról tudósít, hogy továbbra sem számoltak a realitásokkal. A repülőszázadok géplétszámát ugyanis a következő értékekben határozták meg: F:16, B:18, V:20, „hogy a századokon belül is meglehessen a mélységi tagozódás.” Ez elvileg helyes elképzelés lenne, de azt is látni kell, hogy ilyen fantasztikus erős századokat nem Magyarország, de még a *Luftwaffe* sem volt képes létrehozni!

Ugyanekkor a közvetlen jövőre is gondoltak, így az új szervezeti rendre történő áttérés biztosítása érdekében helyesbítették az érvényben levő 40 000-es intézkedést: „A le. pságnak átszervezésével, valamint a légierők önállóságával kapcsolatban az 1941. évi február hóban kiadott 10 000/Eln. o. — 1941. sz. rendelet határozványai mérvadóak.”¹¹⁶

A légierő parancsnoka 1941. március 1-jén jelentette a vezérkar főnökének az új rend életbelépését.¹¹⁷ Egyben kifogásolta, hogy továbbra is sok kiképzett repülőőtiszt teljesít irodai szolgálatot, pedig a csapatoknál volna rájuk szükség. Pl. Pápán az ejtőernyős zászlóaljnál, ahol ellenőrzése során nem volt ügyeletes tiszt, csak tiszt, aki „Tábornok úr”-nak szőlitotta (s nem az altábornagyot megillető „nagyemőltóságod”-nak). Következtetése: „Nevezettek Pápán úgy látszik kedélyes falusi életet élnek.”

Bár Kenese altábornagynak igaza volt abban, hogy a kiképzett repülőőtisztekre a csapatoknál égető szükség volt, még ezekkel sem lett volna képes megszüntetni a légierőnél az áttérés pillanatában (1941. március 1.) mutatkozó 410 fős tiszti hiányt, nem beszélve a 2166 legénységi állományú minusról. Ezt az illetékesek is csak „békesszervezési vonalon” látták megoldhatónak.¹¹⁸ Mégsem voltak képesek megfelelően felmérni és megtervezni sem a távolabbi, sem a közeli jövőt, lehetőségeket.

Annak ellenére, hogy ilyen létszámhiánnyal küzdöttek, továbbá a rendszerezett 96 vadászgépből 8 üzemképtelen volt, a 120 bombázóból 50 hiányzott és további 26 volt bevetésre alkalmatlan, a 80 felderítő repülőgépből 2 hiányzott és 26 volt üzemképtelen, a 6 szállítóból 1 gép hiányzott, úgy vélték, hogy a „H-III.” fejlesztés eredményeként 1943 végére képesek lesznek jelentősen előrelépni. Ezért már 16 V. (20—20 repülőgép), 18 B. (18—18), 19 F. (16—16) és 5 szállítószázaddal (14—14 repülőgép) számoltak. Ehhez 75 „Héja”, 100 „Me-109”, 78 „Ju-87”, 250 (!) „Ju-88” és 70 „Ju-52” típusú repülőgépet terveztek beszerezni.¹¹⁹ Pedig az eddigi próbálkozásaik során is tapasztalhatták, hogy a németek részben háborús lekötöttségük miatt, részben mert zsarolásra is felhasználták: nem tudják, illetve nem akarják biztosítani a megfelelő gépszükségletet a magyar légierő számára.

De közvetlen lehetőségeiket sem voltak képesek reálisan mérlegelni. Alig hangzott el a légierő parancsnoka, valamint az illetékes HM osztály segély-

115 HL HM Eln. 1. a. — 1941/46/M.

116 Uo. 1940/40400. (40900.).

117 HL Vkf. Eln. 1. — 1941/4487.

118 HL HM Eln. 1. b. — 1941/10083., illetve HL Vkf. Eln. 1. — 1941/4358.

119 HL Vkf. Hdm. Csfség — 1941/384.

kérése, illetve jelentése a lényeges létszámhiánnyal kapcsolatban, egy hónap után — április 5-én — módosították a legújabb szervezési intézkedést. Ennek lényege az volt, hogy a HM V. csoportfőnökség állományát azonnali hatállyal felemelték 80-ról 148-ra.¹²⁰ Tovább nőtt tehát az „irodisták” részaránya.

A 68. és a 78. oldalak táblázataiból megállapítható, hogy az 1939—40 közötti két évben milyen téren és mennyiben fejlődött a magyar kir. légierő. A szembe-tűnő állománynövelés ellenére sem sikerült kiküszöbölni a — különösen 1941 tavaszára súlyossá vált — létszámhiányokat. A TF. és B. századok száma változatlan maradt, míg a vadászoké kettővel, a közfelderítőké pedig hárommal nőtt. Sikerült bizonyos előrelépést eszközölni a századok gépállománya terén, így a légierőben rendszeresített repülőgépek száma — ha nagyon szolid mértékben is — nőtt. Több szervezési próbálkozásnak lehettünk tanúi a vizsgált időszakban, de mint látható, különböző okokból kifolyólag képtelenek voltak egy megalapozott fejlesztési koncepciót, legalább néhány évre megfelelő szervezeti keretet kialakítani.

Ez a magyarázata annak, hogy az átszervezések sorozata tovább folytatódott. Az elfogadott új felépítésnek megfelelően a kormányzó április 8-án, 1941. június 1-jei hatállyal jóváhagyta az I. légvédelmi hadtest felállítását.¹²¹ Ezzel párhuzamosan megszüntették a VI. csoportfőnök „Országos légvédelmi parancsnok” elnevezését, s helyette a „HM VI. (légtalmi) csoportfőnök” címet kapta.

A „m. kir. I. honvéd légvédelmi hadtestparancsnokság”-ot budapesti székhellyel hozták létre a Légierő Parancsnoksághoz beosztott egyik tábornok, mint hadtestparancsnok irányítása alatt. A parancsnokság állományát a HM 35. (légtalmi) osztály szakelőadójának egy része, valamint a beolvadó légvédelmi tüzér gyakorló- és kiképzőtábor adta. A hadtestparancsnokokat közvetlenül a légierő parancsnokának rendelték alá. A légvédelmi hadtestparancsnokságnak viszont csak a légvédelmi együttműködés tekintetében rendelték alá az 5. vadászrepülő ezredet. A légvédelmi hadtest parancsnokává június 1-jével Justy Emil tábornokot nevezték ki.¹²²

Mint látható, a Jugoszlávia elleni hadműveletekben való részvételével a második világháború aktív részesévé váló Magyar Királyi Légierő messze volt attól a szervezeti állapottól, ami a háborús alkalmazás optimumának volna nevezhető. S az igazi megpróbáltatástól, a Szovjetunió elleni hadbalépéstől is csak hetek választottak el. Hogy ezeknek a követelményeknek mennyiben tudott megfelelni ez a szervezet, s hogyan fejlődött tovább, már egy újabb tanulmány tárgyát képezi.

120 HL HM Eln. 1. a. — 1941/10000. (19721.) illetve *Vesztényi*: i. m. V. fejezet, 17—18. o.

121 HL HM Eln. 1. a. — 1941/25000.

122 *Vesztényi*: i. m. V. fejezet, 49. o.

Miklós Szabó

THE DEVELOPMENT OF THE ORGANIZATION
OF THE ROYAL HUNGARIAN AIR FORCE, 1938—1941

Summary

This study is the first description of monographic pretensions on the — first secret, later unconcealed — development of the organization of the Royal Hungarian Air Force. On the basis of archival sources the author shows how did the competent personalities of those years imagine an up-to date air force for the country. The author treats the differences between the ideas of the General Staff, the Command of the Air Force and the High Command of the Royal Hungarian Honvéd Army in connection with the command of the air force first of all. The study shows how could the personal divergences influence the development of the organization. In whole this work is a concise treaty on the the development of the organization of the Royal Hungarian Air Force between 1938 and 1941.

Miklós Szabó

LE DÉVELOPPEMENT DU SYSTÈME DE L'ARMÉE
DE L'AIR HONVED ROYALE HONGROISE, 1938—1941

Résumé

C'est le premier essai monographique qui porte sur le développement du système de l'Armée de l'Air Honved Royale Hongroise déployant de l'activité d'abord clandestinement, puis au grand jour. L'auteur présente, fondamentalement à la base de sources des archives, comment l'armée de l'air hongroise moderne a été imaginée par les compétents à la fin des années 1930. Il apparaît de cette étude quelles étaient les différences — surtout à l'égard de la direction supérieure — entre l'Etat-Major Honved et le Commandement de l'Armée de l'Air et entre le Haut Commandement Honved et le Commandement de l'Armée de l'Air. L'essai s'occupe également de la question suivante: comment les contrariétés personnelles ont-elles influencé le développement du système de l'armée de l'air à l'époque examinée. Dans l'ensemble, l'étude résume le développement et les changements du système de l'Armée de l'Air Honved Royale Hongroise entre 1938 et 1941.

Miklós Szabó

DIE ORGANISATORISCHE ENTWICKLUNG DER LUFTWAFFE
DER UNGARISCHEN KÖNIGLICHEN HONVÉD, 1938—1941

Resümee

Es ist die erste monographische Behandlung der organisatorischen Entwicklung der zunächst im verborgenen, dann offen wirkenden Luftwaffe der Ungarischen Königlichen Honvéd. Der Verfasser beschreibt grundsätzlich aufgrund archivalischer Quellen, wie sich die Zuständigen am Ende der 30er Jahre des 20. Jahrhunderts die zeitgemäße ungarische Luftwaffe vorgestellt haben. Aus dem Werk geht es hervor, welche Unterschiede es — in erster Linie in bezug auf die oberste Leitung — zwischen den Vorstellungen des Generalstabes der Honvéd und denen des Oberkommandos der Luftwaffe bzw. des Oberkommandos der Honvéd und des Kommandos der Luftwaffe gab. Es wird auch darin Einsicht gewährt, wie die organisatorische Entwicklung der Luftwaffe im behandelten Zeitraum durch die persönlichen Gegensätze beeinflusst wurde. Das Werk vermittelt in seiner Gesamtheit ein umfassendes Bild von der organisatorischen Entwicklung und den Änderungen der Luftwaffe der Ungarischen Königlichen Honvéd zwischen 1938 und 1941.

Миклош Сабо

РАЗВИТИЕ ОРГСТРУКТУРЫ ВОЕННО-ВОЗДУШНЫХ СИЛ
ВЕНГЕРСКОЙ КОРОЛЕВСКОЙ АРМИИ, 1936—1941

Резюме

О развитии организационной структуры действовавших сначала скрытно, а затем открыто ВВС Венгерской королевской Армии создана первая монография. В основном, опираясь на архивные источники, автор показывает, как представляли себе компетентные лица страны современные венгерские Военно-Воздушные Силы в конце 1930 годов. На основании работы видно, какие различия — в первую очередь в отношении верховного руководства, управления — существовали между Генеральным штабом Армии и Командованием ВВС. Мы сможем получить представление и о том, какое влияние оказывали личные противоречия на развитие оргструктуры ВВС в рассматриваемый период. В целом, прочитав статью, мы получим всеохватывающую картину о развитии оргструктуры ВВС Венгерской королевской Армии и об их изменениях.